

tájkarakter
a természet arcai

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

Országos Tájkarakter Tudástár

IV. kötet Helyi és kistáj szintű tájkarakter-egységek (példák)

Agrárminisztérium, Budapest, 2021.

sokszínű zöld
a természetem

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU biológiai sokféleség stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása (TÁJKARAKTER) fejlesztési elem szakmai dokumentációja

**KONZORCIUMVEZETŐ
AGRÁRMINISZTERIUM**

**A KUTATÁSBAN KÖZREMŰKÖDŐ PARTNER SZERVEZET
Lechner Nonprofit Kft. (LTK)**

TOVÁBBI KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZETEK

Tájműhely Táj- és Környezetkutató és Tanácsadó Kft. (Tájműhely)
Ormos Imre Alapítvány (OIA)
Meridián Táj- és Környezetföldrajzi Alapítvány (Meridián)

AZ ORSZÁGOS TÁJKARAKTER TUDÁSTÁR SZERZŐI

Dr. Konkoly-Gyuró Éva	tájépítész (Tájműhely, LTK), témavezető
Csőszi Mónika	tájépítész (LTK)
Balázs Pál	környezetmérnök (Tájműhely)
Bánhidai András	tájépítész (LTK)
Dr. Boromisza Zsombor	tájépítész (OIA)
Dr. Csorba Péter	geográfus (Meridián)
Erdei Tímea	tájépítész (OIA)
Hamar József	tájépítész (LTK)
Dr. Illyés Zsuzsanna	tájépítész (OIA)
Jáger Katalin	tájépítész (LTK)
Dr. Jombach Sándor	tájépítész (OIA)
Keszthelyi Ákos	tájépítész (OIA)
Dr. Kollányi László	tájépítész (OIA)
Papp-Szuromi Orsolya	geográfus (LTK)
Schneller Krisztián	környezetgazdálkodási agrármérnök, térinformatikai szakmérnök (LTK)
Teleki Mónika	tájépítész (LTK)
Varga Dalma	tájépítész (OIA)
Vaszócsik Vilja	tájépítész (LTK)

AZ ORSZÁGOS TÁJKARAKTER TUDÁSTÁR KIDOLGOZÁSÁT SEGÍTŐ SZAKÉRTŐK

Dósa Henrietta	tájépítész (LTK)
Göncz Annamária	tájépítész (LTK)
Dr. Grónás Viktor	környezetgazdálkodási agrármérnök
Jaschitzné Cserni Tímea	geográfus (LTK)
Kiss Dániel	geográfus (LTK)
Dr. Lehoczki Róbert	térinformatikai szakértő (LTK)
Máté Klaudia	tájépítész (OIA)
Pataki Róbert	térinformatikai szakértő (LTK)
Dr. Petrik Ottó	térinformatikai szakértő (LTK)
Dr. Podmaniczky László	környezetgazdálkodási agrármérnök
Sain Mátyás	tájépítész (LTK)
Sárdi Anna	építész (LTK)
Tirászi Ágnes	környezetmérnök (Tájműhely)
Tóth Péter	környezetgazdálkodási agrármérnök

A PROJEKT TÁJKARAKTER FEJLESZTÉSI ELEMÉNEK MEGVALÓSÍTÁSÁBAN AZ AGRÁRMINISZTERIUM KÉPVISELETÉBEN RÉSZT VETTEK

Kincses Krisztina
Pádárné Dr. Török Éva
Óhegyi Erzsébet
Tar Gyula

Jelen szakmai dokumentum projekt dokumentációs és szakmai tájékoztatói céllal készült, a további tudományos igényű publikálás jövőbeni szándékával. A projekt konzorciumvezetője, mint kiadó és a szerzők fenntartják maguknak a jogot, hogy a dokumentum felhasználásával tudományos publikációkat jelentessenek meg.

A projekt szakmai dokumentációjának részeként az Országos Tájkarakter Tudástár valamennyi kötete együttvéve az alábbi módon hivatkozható:
Agrárminisztérium 2021: Országos Tájkarakter Tudástár (KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú projekt). Budapest.

Felelősségvállalási nyilatkozat: A konzorciumvezető és a közreműködő további szervezetek semmilyen felelősséget nem vállalnak azoknak a publikációknak a tartalmával kapcsolatban, melyek felhasználják jelen dokumentum szövegét, vagy ábráit.

A KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001 "A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok" projekt az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), valamint a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program és a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program támogatásával valósult meg.

Az Országos Tájkarakter Tudástár valamennyi kötete együttvéve megfeleltethető a projekt „Országos Tájkarakter Tudástár” műszaki-szakmai eredményének.

Kapcsolat

Levelezési cím: 1052 Budapest, Apáczai Csere János u. 9.

E-mail: tajkarakter@termeszetem.hu

Weboldal: www.termeszetem.hu

Tartalom

3.	Helyi és kistáj szintű tájkarakter-egységek (példák)	714
3.1.	Tájmozaik egységek	714
3.1.1.	Gerecse tájmozaik egységei	714
3.2.	Tájkarakter-altípusok	716
3.2.1.	Gerecse Tájkarakter-altípusai	716
3.2.2.	Tápió Tájkarakter-altípusai	720
3.2.3.	Tiszazug Tájkarakter-altípusai	724
3.2.4.	Sopron-Fertő Tájkarakter-altípusai	728
3.3.	Kistáj szintű tájkarakter-területek	736
3.3.1.	Gerecse tájkarakter-területei	736
3.3.2.	Tápió tájkarakter-területei	741
3.3.3.	Tiszazug tájkarakter-területei	745
3.3.4.	Sopron-Fertő tájkarakter-területei	748
4.	Összefoglaló	753
5.	Melléklet	754
5.1.	A Tájkarakter alapfogalmai	754

3. HELYI ÉS KISTÁJ SZINTŰ TÁJKARAKTER-EGYSÉGEK (PÉLDÁK)

A kistáj és a középtáj szintű tájkarakter-területek illesztése jelen projekt keretében nem történt meg, mert a mintaterületek lehatárolása a projekt kezdetén közigazgatási határok mentén történhetett csak, ezek viszont nem illeszkednek a tájkarakter-terrendszerbe. Azért sem volt az illesztés reális, mert mintaterületeink a középtáj határain átnyúlóak, így az ott azonosított tájkarakter-területek több középtáj-léptékű téregységhez tartoznak, ezért csak egy-egy szakasz pontosítását végezhetjük volna el. A tájkarakter-területek kistáj és középtáj szintű, hierarchikusan egymásba illeszkedő, országos lefedettségű rendszerének kialakítása a jövő feladata.

A részletesebb, nagyobb felbontású tájmozaik egységek és altípusok valós megtapasztaláson alapuló lehatárolása és leírása a táj érzékelt kulcsjellemzőinek és állapotának rögzítését jelenti. A kistáji és helyi szinten történik meg a helyi érintettek bevonása, akikkel egyeztetve eljuthatunk a tájértékelés szakaszába. A táj jellemzőinek értékelése

3.1. TÁJMOZAIKEGYSÉGEK

A tájmozaik egység a lehatároló indikátorok és terepi felmérés eredményeként lehatárolt tájkarakter-egységek legkisebb kategóriája. Élőhelyek, illetve tájelemek együttese, relatív homogén, vagy jellemzően együtt előforduló felszínborítás típusok és a domborzat kombinációjából kialakuló, sajátos vonásokat hordozó téregység, tájfolt, vagy folyosó, amely funkcionális egységet alkot. Ilyenek lehetnek például: adott domborzattípusban előforduló összefüggő szántóterületek tömbje, erdőtömb, üdülőteleppel körülvett bányató,

az értékmentes leírást követő lépés, amely a jövőre vonatkozó célkitűzések megfogalmazásához szükséges, és amely lehetőséget nyújthat a tájvédelmi, fejlesztési és kezelési stratégiák megalapozására és megfogalmazására.

A kutatás során az alábbi négy mintaterületen vezettük le a helyi és kistáj szintű tájkarakter-elemzés folyamatát:

- Gerecse
- Tápió-vidék
- Tiszazug
- Sopron-Fertő vidéke

Az alábbiakban példákat mutatunk be a négy mintaterületen azonosított tájmozaik egységre, tájkarakter-altípusok, kistáj-szintű tájkarakter-területek leírására, valamint a hozzájuk kapcsolódó minőségi célkitűzések megállapítására.

kertes, családi házas lakótömb, városias lakótömb, ipari, vagy kereskedelmi településszerkezet, változatos kertség, gyepszántómozaik, vízfolyás és az azt kísérő parti sáv, vagy valamely út és az azt kísérő vegetációsáv. A tájmozaik egységet alkotó tájelemek együttese szerint lehet területi, azaz foltszerű és vonalas, azaz sávos kiterjedésű.

Az alábbiakban példákat mutatunk be a négy mintaterületen lehatárolt tájmozaik egységekből.

3.1.1. GERCSE TÁJMOZAIKEGYSÉGEI

Tájmozaik egység neve: Horgásztó-környéki rekreációs tájmozaik egység	
Mintaterületi előfordulás	Jellemző példa ortofotón
	 <p>Felvétel forrása: Lechner Tudásközpont (rrORTO, 2015)</p>
Leírás <p>A tájmozaik egységet a horgászati lehetőségeket biztosító tó és szabadidő eltöltésére alkalmas környezete határozza meg. A tóparton a gye- és nádas területek mellett horgászstégek és horgászbódék sorakoznak, melyek mérete, formája, anyaghasználata, elhelyezkedése, színe meghatározó. Idegenforgalmi jelentőségét, pihenőhelyek, vendéglátóhelyek, sportolási lehetőségek adják.</p> <p>pl.: Római-tó (Agostyán-Szomód) Bakodi-tó (Szomód), Malom-völgyi-tó (Tardos) Tarjáni halastó (Tarján), Nyergesi halastavak (Nyergesújfalu) Derítő-tó, Kis Kacsás tó (Tata) Nagy Kacsás-tó Vértesszőlős)</p>	

Kulcsjellemezők

- nyílt vízfelület, telepített halak
- horgászstégek és horgászházak
- keskeny szélességű földutak
- padok és pihenőhelyek
- információs táblák
- időszakos étkezési szolgáltatások (büfé, söröző)
- közeli sportolási lehetőségek,
- mesterségesen kialakított és karbantartott rézsús partszakasz
- domináló nádas, fűzek, nyárfák
- szomorúfűz

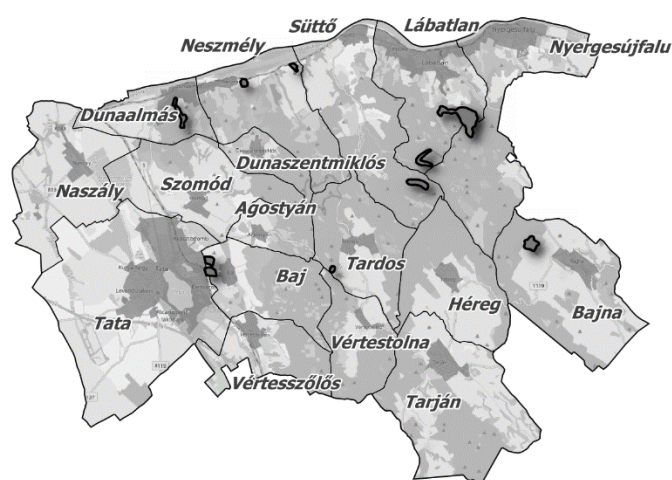
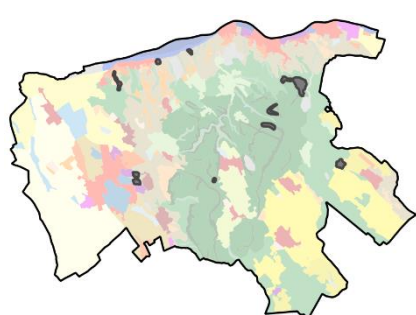
Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Molnárné Albicz Kinga

Tájmozaikneve: **Felhagyott bányakörnyéki táj**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Lechner Tudásközpont (rrORTO, 2015)

Leírás

A tájmozaiknevet az egykori, évek óta felhagyott bányászati tevékenység eredménye a bányagödör, bányafalak meddők határozzák meg. Befolyásolt bolygatott tájérzet tapasztalható. Jellegzetesek a bányateraszok, köves rézsúk meddőhányók részben rekultivált, részben felhagyott formái. A területen általában szukciessiós folyamat indul be, gyakori, hogy a gödörben bányató marad vissza. Kirándulóutak pihenőhelye is lehet.

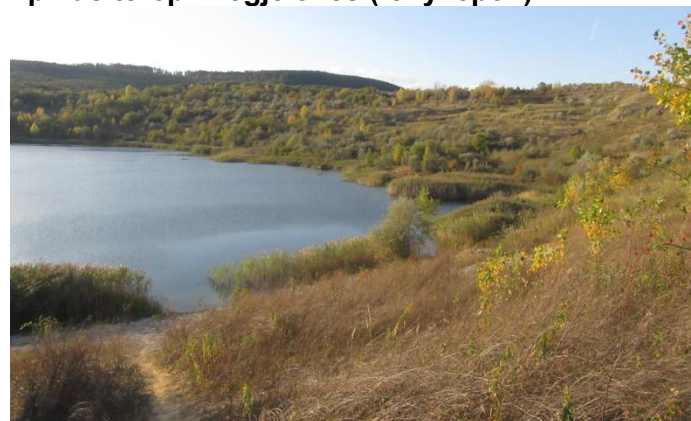
pl.: Vörös-kői kőbánya (Dunaalmás)

Szarvas-domb (Baj), Vég-kő (Tardos), Hantos-pusztai szénbánya (Bajna) Pisznice (Lábatlan)

Kulcsjellemezők

- magas bányafalak, meredek rézsúk, kőomlások
- mészkőbányák, agyaggödrök, külszíni szén- vagy kőfejtések
- fehér mészkő, vörös mészkő
- meddőhányók, helyenként teraszosan rekultivált kupacok, falak, rézsúk, tetejükön korláttal, kerítéssel
- bejárési lehetőség, helyenként tanösvények, tűzrakóhelyek, pihenőhelyek
- bányatavak előfordulnak
- szórt burkolatú utak, poros útszél

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Jombach Sándor

3.2. TÁJKARAKTER-ALTÍPUSOK

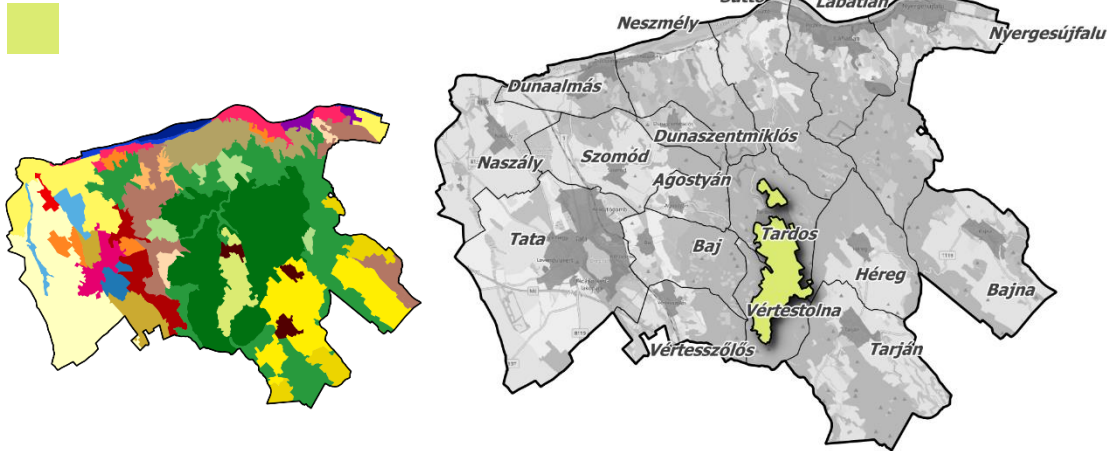
A tájkarakter-altípus a tájkarakter-típuson belül, kistáj szintű terepi felmérés alapján lehatárolt tájkarakter-egység, amelyet a tájmozaik-

egységek sajátos kombinációja alkotja. Az alábbiakban példákat mutatunk be a négy mintaterületen lehatárolt tájkarakter-altípusokból.

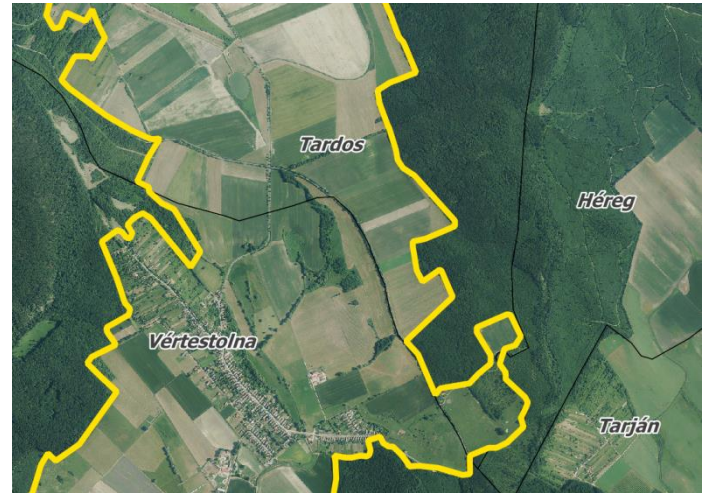
3.2.1. GERCSE TÁJKARAKTER-ALTÍPUSAI

Tájkarakter-altípus neve: **Gyep-szántómozaikos, zárt medencetáj**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Lechner Tudásközpont (rrORTO, 2015)

Leírás

A tájkarakter-altípust medence jellegű domborzat határozza meg nagyobb részben gyepterület-borítással. Gyakori a kaszálás, de legeltetés is előfordul. Mozaikosan szántó- és erdőfoltok is találhatók melyeken vadlesek, magaslesek vannak. Esetenként erdősávok, facsoportok teszik változatossá a gyepterületeket, melyek egyik különleges formája a fáslegelő is előfordul. Hegyekkel körülzárt tájképek, természetközeli, vidékies hangulat jellemző.

pl.: Malom-dűlő, Szabadosok-dűlője (Vértestolna), Hajni-berek, Tóvik Szél-hegy (Tardos)

Kulcsjellezők

- gyep területhasználat
- hegyvidéki szegélyekkel körülvett medence-érzet
- legelők és kaszálók
- szénabálák, szénaboglyák, szalmabálák
- szántók, mezőgazdasági munkagépek
- erdőszegély látványa
- magaslesek, vadlesek
- földutak, cserjésedő útszél
- fáslegelők, faskaszálók, fasorok
- villanypásztor, kerítés

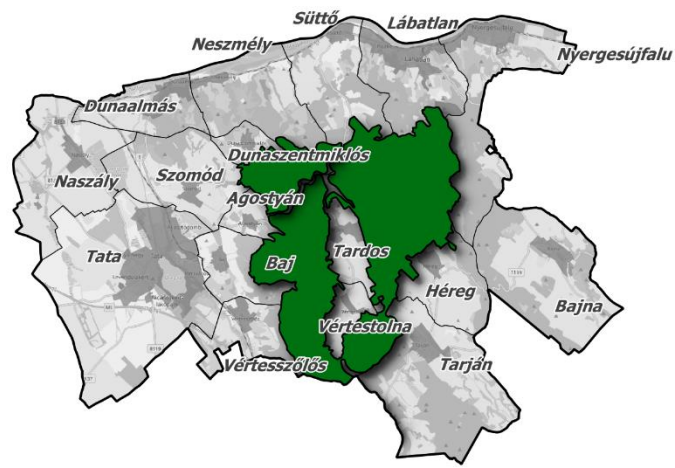
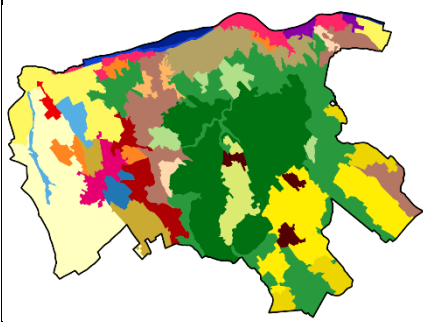
Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

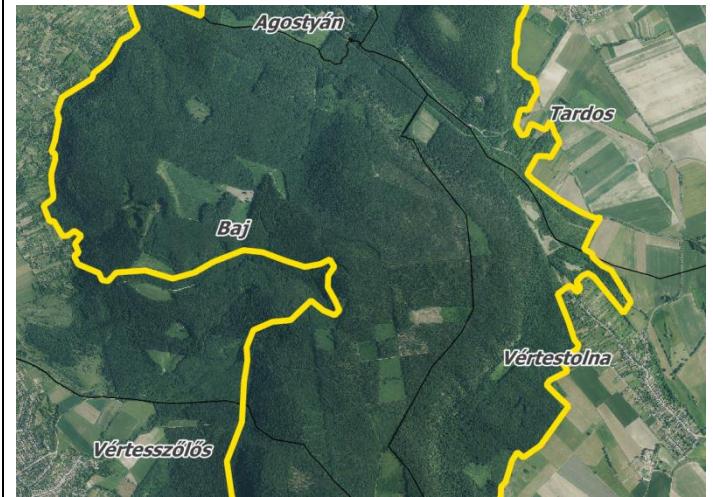
Fotó: Jombach Sándor

Tájkarakter-altípus neve: **Erdődomináns, természetközeli, homogén középhegységi táj szikla-meredélyekkel**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Lechner Tudásközpont (rrORTO, 2015)

Leírás

A tájkarakter-altípust a döntően középhegységi magasságokba nyúló, erdővel borított területek és meredek hegyoldalak határozzák meg. A hegyek többsége 400 m, míg a legmagasabb pont a 600 m feletti. A déli lejtőkön tölgyesek az északi lejtőkön bükkösök helyenként sziklakibúvások, sziklagyep foltok is jellemzőek. A hegyoldalak a környező területekről kiválóan láthatóak ezért fontos tájképi szerepet töltenek be. A típust átszeli a Kéktúra útvonal.

pl.: Gerecse, (Vértestolna) Nagy-Dobó-hegy (Szomód) Szénás-hegy (Baj), Kovács-hegy (Vértesszőlős), Hosszú-vontató (Dunaszentmiklós)

Kulcsjellemzők

- 300 métert meghaladó tengerszint feletti magasság
- nagy (20-100%) lejtőmeredekség
- sziklakibúvások, sziklagyepfoltok
- fennsíkok, bércek, oromfalak
- értékes madárfészkelőhelyek
- tölgyes és bükkös erdőborítás
- erdőművelés, fakitermelés,
- vadetető, vadlesek
- túra útvonalak (Kéktúra)
- pihenőhelyek, információs táblák
- kilátóépületek, adótoronyok
- átjátszótoronyok, földutak

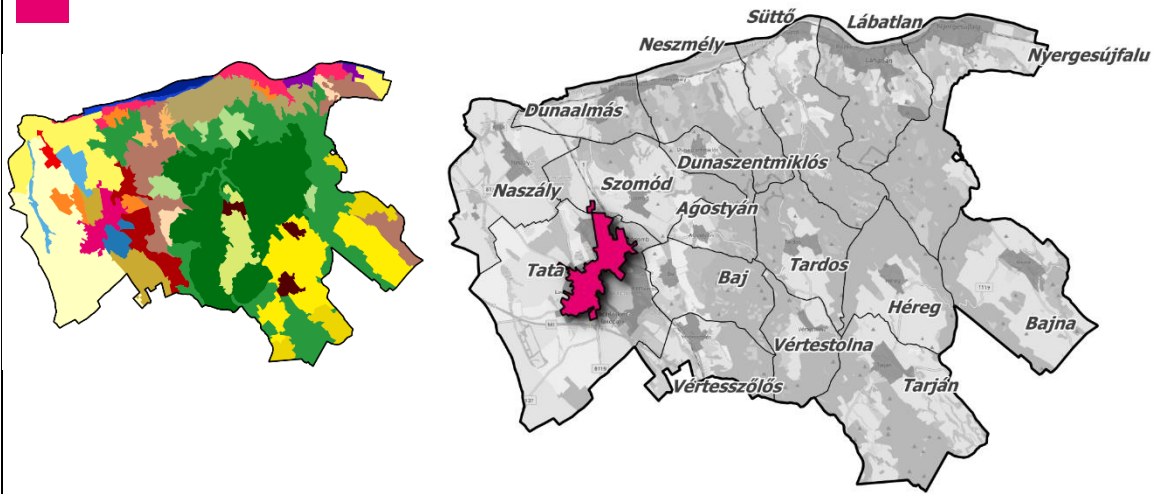
Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Jombach Sándor

Tájkarakter-altípus neve: **Agglomerálódó, urbánus települési táj tóparton**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Lechner Tudásközpont (rrORTO, 2015)

Leírás

A tájkarakter-altípus jellemzője a vízpart közelében lévő városi településszövet. Meghatározó a település dinamikus fejlődése, lakó-, közlekedési- és ipari-kereskedelmi területeinek folyamatos bővülése. A városközpont történeti jelentőségű, többszintes műemléki épületekkel rendelkezik. A kisvárosias lakóterületek, a kertvárosi részek, a városi zöldfelületek, az idegenforgalmi, üdülési, és sport célú funkciók a víz közelségére és a vízre nyíló kedvező rálátásra építenek.

pl.: Tata belvárosi és intenzív lakóterületi városrészei

Kulcsjellemzők

- dinamikusan terjeszkedő városi települési szövet
- vízparti környezet közelsége
- vízpart közelébe települő új lakó és üdülőépületek
- történelmi városmag
- megújuló, kibővülő régi lakóházak, szolgáltatások
- vízközelségre építő és erősödő idegenforgalmi szerepkör
- terjeszkedő épített létesítmények
- bővülő út- és kerékpárúthálózat

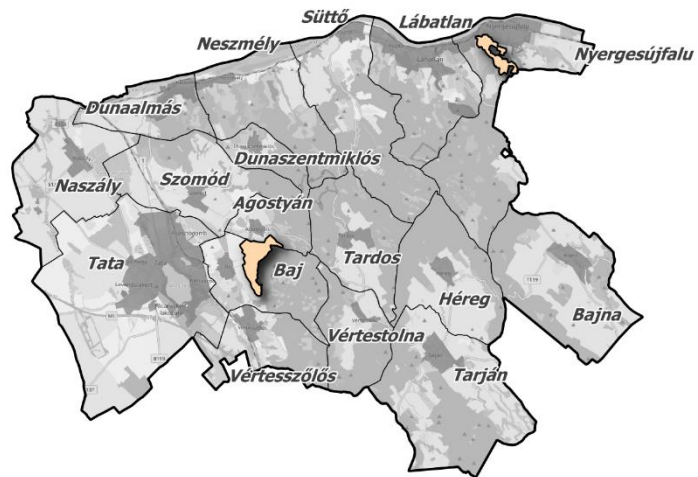
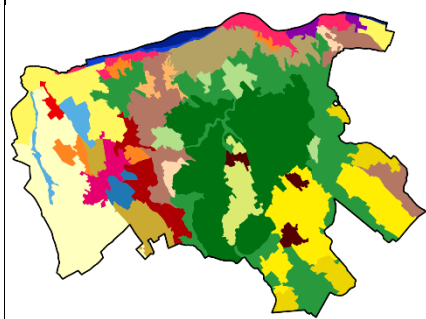
Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

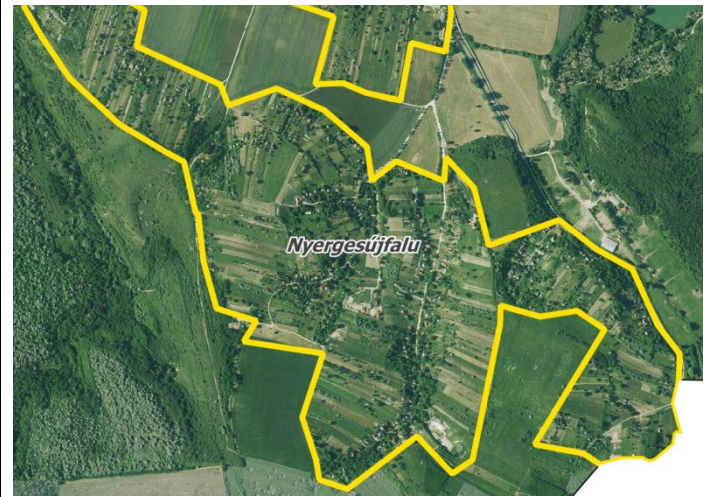
Fotó: Máté Klaudia

Tájkarakter-altípus neve: **Szőlő-kertdomináns, kisparcellás hegységperemi táj**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Lechner Tudásközpont (rrORTO, 2015)

Leírás

A tájkarakter-altípus jellemzője a hegylábai lejtőn vagy lankás dombokon található kisparcellás szerkezetben gondozott szőlő és kert változatos mozaikja. Egykori hagyományos, kézi művelésű szőlőhegy vagy szőlődomb, pincékkel, gyümölcsfákkal, haszon- vagy pihenő-kertekkel. Keskeny földutak és kerítések dominálnak. A szőlősorok távolsága kicsi. A padok, étkezőhelyek esetében főként az egyéni kialakítás meghatározó. Kedvező kilátás nyílik a területről a környező síkvidéki területekre.

pl.: Szent András úti szőlőhegy (Baj), Kutya-hegy (Nyergesújfalu)

Kulcsjellemzők

- egy irányba lejtő domboldal
- kedvező kilátási lehetőségek a lejtés irányába
- lejtőirányú szőlősorok
- kis sortávú szőlősorok
- domboldal alján és völgyekben futó utak
- úthoz közeli épületek
- présházak, pincék, borászatok
- padok, asztalok
- gyümölcsfák, szőlőlugasok,
- szaletlik, egyéb kerti építmények

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

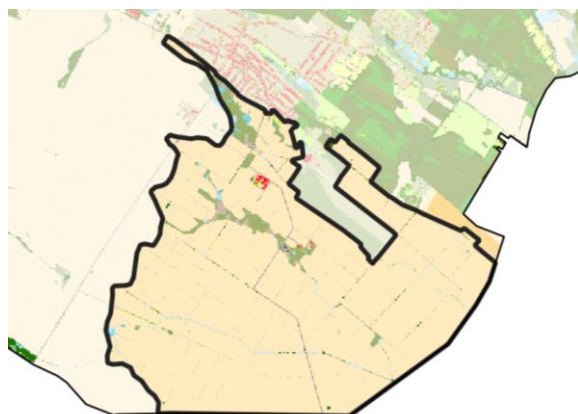
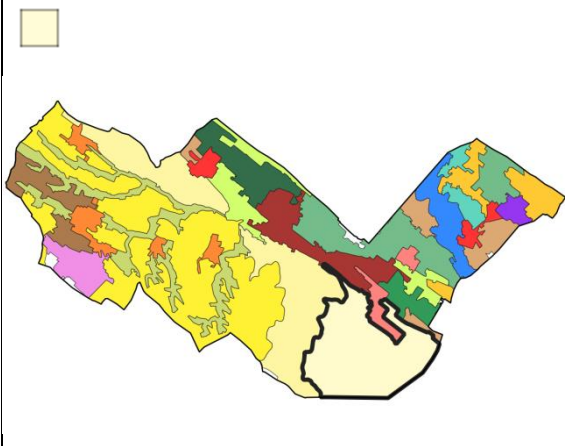

Fotó: Jombach Sándor

3.2.2. TÁPIÓ TÁJKARAKTER-ALTÍPUSAI

Tájkarakter-altípus neve: **Szántódomináns, homogén, alacsony síksági táj**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Lechner Tudásközpont (rrORTO, 2019)

Leírás

Nagytáblás szántóföldi művelésű terület, jelentős távolságokra látványkapcsolatot és távlatokat biztosítva a síksági területen. Ennek megfelelően szétterülő, nyitott vizuális dinamika jellemzi a táj karakterét. Majorok épületegyüttese, fasorok és erdősávok színesítik, törik meg az alapvetően mérsékelt változatos tájat. Főként a táblahatárokból adódóan egyenes, szögletes formavilág dominál, amelyet néhol a növényzet ívelt formái enyhítenek és texturálnak.

Fő tájfunkció az agrártemelés és a közlekedés.

Kulcsjellemzők

- erdőfoltok
- facsoportok
- mezőgazdasági majorok
- mezőgazdasági kultúrák
- légvezetékek
- mérsékelt változatosság
- közepes-nagy léptékű látótér
- szétterülő, nyitott látótér
- táblahatárok egyenes, szögletes formavilága
-

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

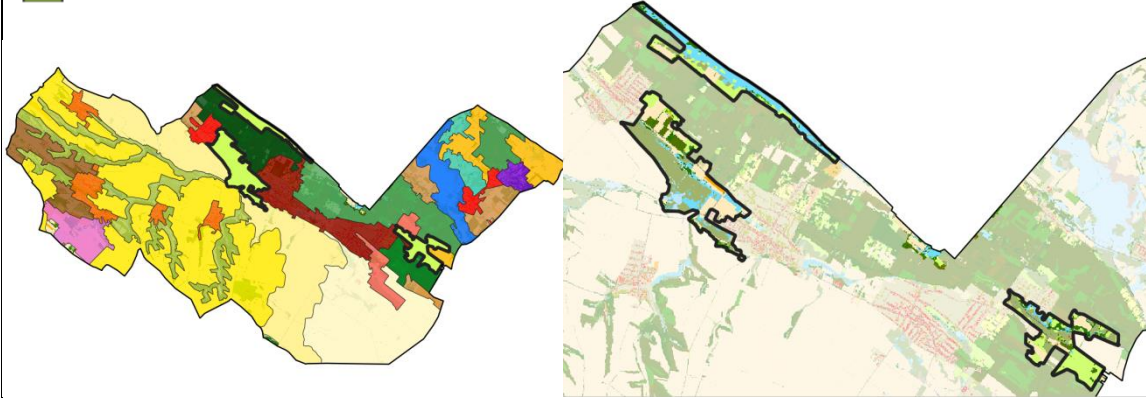
Fotó: Boromisza Zsombor (2020)

Fotó: Boromisza Zsombor

Tájkarakter-altípus neve: **Gyepes, mozaikos, természetközeli, síksági táj vízfolyásokkal**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Google Earth (rrORTO, 2018)

Leírás

Vízfolyás völgyében elhelyezkedő, elsősorban kaszálással hasznosított úde gyepesek. Elsősorban puhafás fafajokból álló erdőfoltok, erdősávok, ligetek, szoliter egyedek tarkítják, és alakítják ki a változatos, mozaikos látványt. Természetközeli területek nagyobb arányban jellemzőek a területre, ahol öblös, kanyargós, ívelt formavilág dominál. A táj mintázata gyakran szabálytalan, organikus. A látótér a ligetes állományok jelenléte miatt jellemzően kis-közepes léptékű. A vizuális dinamika változatos (zárt, sávos, szórványos is előfordul), de jellemzően körülhatárolt. Csendes, békés területek, kevés mesterséges zaj jellemző.

Fő tájfunkció a természetvédelem és emellett megjelenik az ökoturizmus. Ökoszisztéma szolgáltatásban az élőhely- és a fajdiverzitás megőrzés elsődleges.

Kulcsjellemzők

- erdőfoltok, puhafás ligeterdők
- erdősávok
- szoliter faegyedek
- úde gyepsterületek
- kis-közepes léptékű látótér
- természetközeli állapotú területek
- körülhatárolt vizuális dinamika
- öblös, kanyargós és ívelt formavilág
- csendes, békés

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

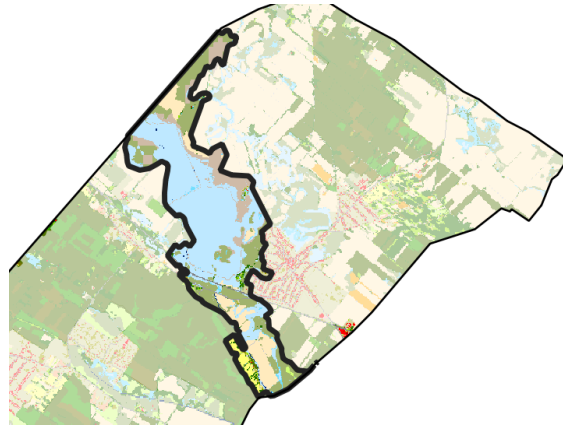
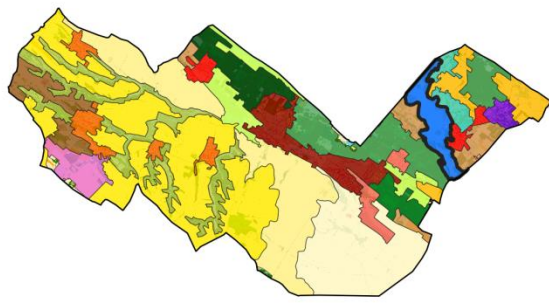
Fotó: Hubayné Horváth Nóra (2020)

Fotó: Hubayné Horváth Nóra

Tájkarakter-altípus neve: **Nádasborítású természetközeli síksági táj gyepekkel**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Google Earth (rrORTO, 2019)

Leírás

Döntően mocsári növényzettel, nagy kiterjedésű nádasokkal borított, mély fekvésű területek, gyepekkel és időszakos/állandó sekély vízfelületekkel mozaikosan, melyek jelentős részben védett természeti területek, természetvédelmi kezelés alatt állnak. Ívelt formavilág és határozatlan, elmosódó mintázat jellemzi a tájat. Rezzentelen, békés terület, ahol a természet hangjai dominálnak (a település közelében kevés mesterséges zajjal).

Fő tájfunkció a természetvédelem és emellett megjelenik az ökoturizmus. Ökoszisztéma szolgáltatásban az élőhely- és a fajdiverzitás megőrzés elsődleges.

Kulcsjellemzők

- mocsári növényzet, nádas
- erdőfoltok, erdősávok
- szoliter faegyedek, cserjések (különösen rekettye füzes foltok)
- tanösvény táblák
- pallóösvény
- madárgyűrűző hálók
- természetközeli állapotú területek
- körülhatárolt és szétterülő vizuális dinamika
- ívelt formavilág
- természet hangjai
- csendes, békés

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

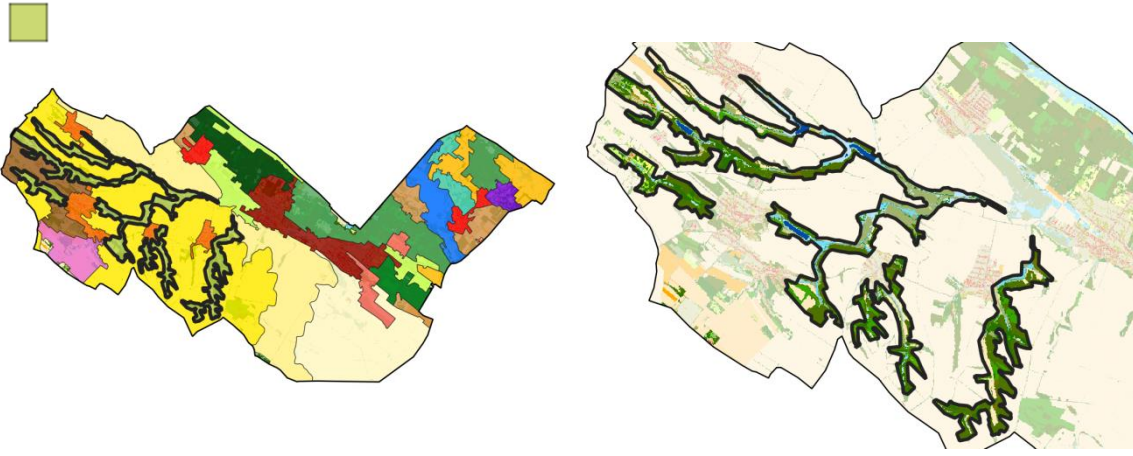
Fotó: Boromisza Zsombor (2020)

Fotó: Hubayné Horváth Nóra

Tájkarakter-altípus neve: **Változatos felszínborítású táj, patak völgyek mentén**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa ortofotón

Felvétel forrása: Google Earth (rrORTO, 2019)

Leírás

Vízfolyások menti üde élőhelyekkel, természeti tájelemekkel dominált területek. A völgyek hosszirányú, csatornaszerű és körülhatárolt látványkapcsolatai markánsak, a mélyebb fekvésű térszíneken a vízfolyás közelségét jelző mocsári és puhafás állományok, gyepek jellemzőek, ligetes, laza, mozaikos szerkezetben. Tájegységen belül ritkaság a hagyományos gazdálkodással fenntartott fás legelő. Lokálisan völgyzárógátas víztározók, halastavak teszik változatosabbá a tájat.

A tájfunkció között megjelenik a mezőgazdasági termelés, a természetvédelem, és az rekreáció is jelen van.

Kulcsjellemzők

- vizet jelző mocsári növényzet
- vizet jelző ligetes puhafás növényzet
- víztározók nyílt vízfelülete
- töltések
- aranyvessző homogén állományai
- változatos vizuális dinamika
- kis-közepes léptékű látótér
- változatos, komplex megjelenés

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Boromisza Zsombor (2020)

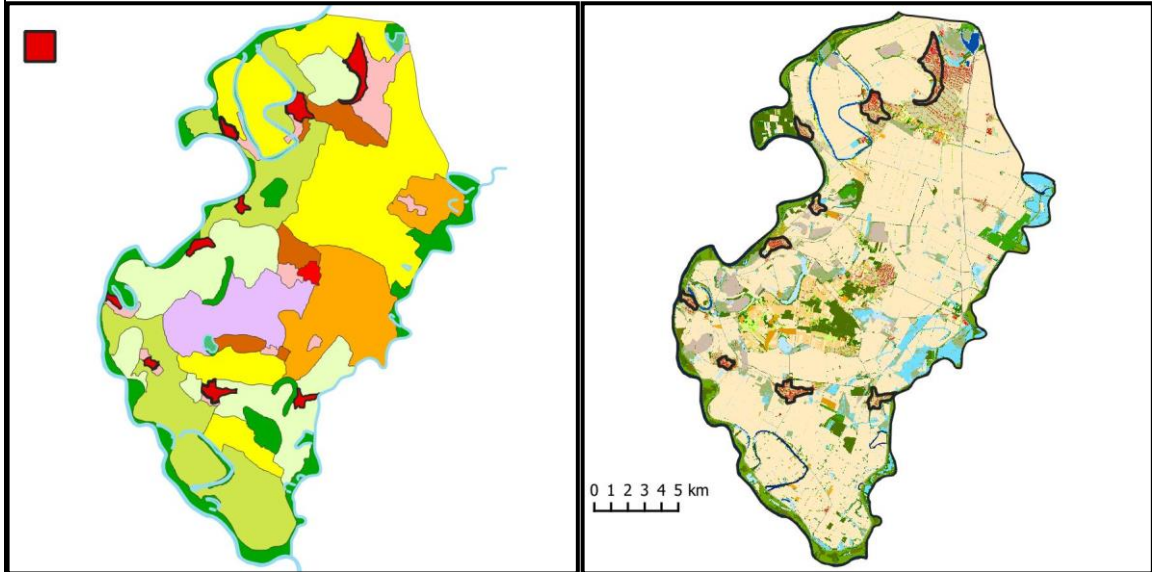

Fotó: Hubayné Horváth Nóra

Fotó: Gergely Attila

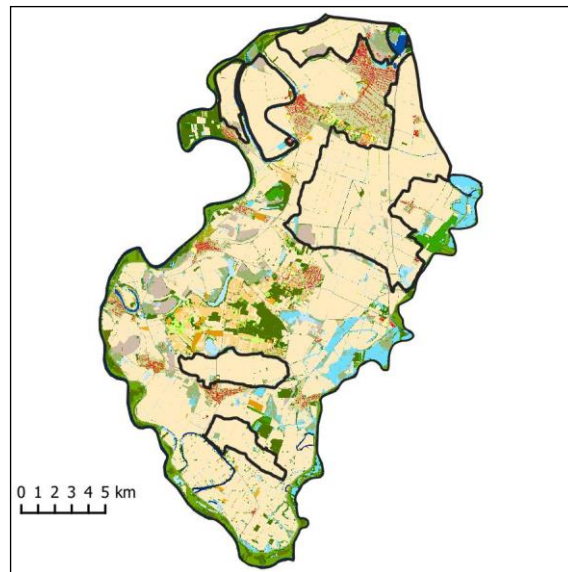
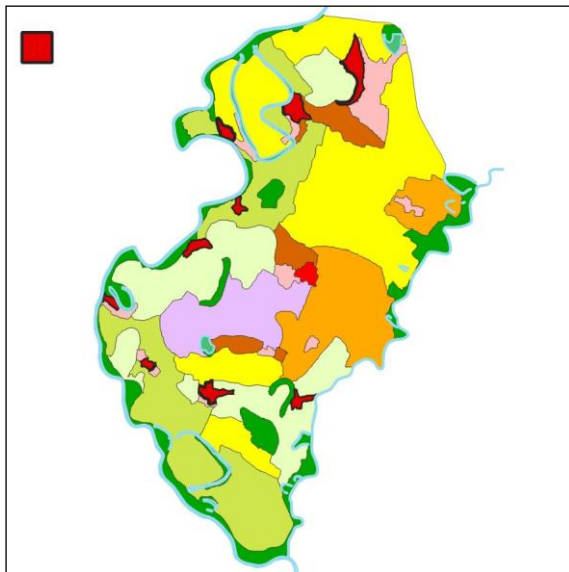
3.2.3. TISZAZUG TÁJKARAKTER-ALTÍPUSAI

<p>Tájkarakter-altípus neve: Rurális települési táj árterperemi magaslaton</p>	
<p>Mintaterületi előfordulás</p>	
	<p>Jellemző példa úrfelvételen (2015)</p> <p><i>Felvétel forrása: Google Earth</i></p>
<p>Leírás</p> <p>A mintaterület településeinek csaknem mindegyike a Tisza és a Körös egykori nyílt árterénél 4-5 méterrel magasabb térszínen található. A települések többsége a tiszazugi kistáj magját alkotó kiemelt lösztábla peremén helyezkedik el, de van néhány olyan falu is, amely egy régi holtágat kísérő 2-3 méterrel magasabbra kiemelkedő folyóhátra vagy homokbuckára települt. Erre a típusra jellemző a szabálytalan, ill. domborzathoz igazodó utcaszerkezet, a zsákutcák (zugutcák) előfordulása. Itt épültek a templomok, itt vannak a közintézmények és itt található a legtöbb 70-120 éves lakóház is, ugyanakkor településközpontról lévén szó sok a 30-40 éves kockaház is, ill. nagyobb közintézményi, ill. kereskedelmi épület (önkormányzat, bankfiók, egészségház, buszmegálló, étterem). Általában közművesített térség, a mellékutcákban is burkolt az útfelület, vannak gyalogos járdák, itt-ott parkok, köztéri szobrok.</p> <p>Fő tájfunkció: lakó- és szolgáltató térség</p>	<p>Tipikus terepi megjelenés (fényképen)</p> <p><i>Felmérés és fénykép: Csorba Péter, 2019-2020</i> <i>Térképek: Turi Zoltán, 2021</i></p>
<p>Kulcsjellemzők</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tiszaföldváron van zárt beépítésű, egymáshoz érő épületekből álló kisvárosi utcasor - más településen a hézagos utcafronti beépítés jellemző - parkok, rendezett közterek, emlékművek - szabálytalan utcahálózat, - templom 	

Tájkarakter-altípus neve:

Szántódomináns, homogén síksági táj, mentesített ártéren, vagy lösztáblán kistelepülésekkel

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa űrfelvételen (2015)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

A mintaterület egészének legnagyobb felületű karakteregyüttese a nagyméretű szántóföldi parcellák által uralt tájrészlet. Ilyen térséget találunk a mentesített ártéren, de még nagyobb kiterjedésben az ármentes löszplatón. Ezek vizuális megjelenése nagyon hasonló, tehát a különbségtétel csak akkor indokolt, ha figyelembe vesszük, hogy eltérő talajtípus, másféle vízgazdálkodás jellemzi az alacsonyabb és más a magasabb térszínen kialakult területeket.

Fő tájfunkció: szántóföldi növénytermelés

Kulcsjellemzők

Gyakorlatilag nincs karakterképző tájelem, a táj „hangulata” az épp termesztett haszonnövények megjelenésétől függ – pl. hatalmas virágzó napraforgótáblák, - bár a termesztett növények spektruma is igen szűk; lényegében mindenütt gabona és kukoricatáblák vannak.

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

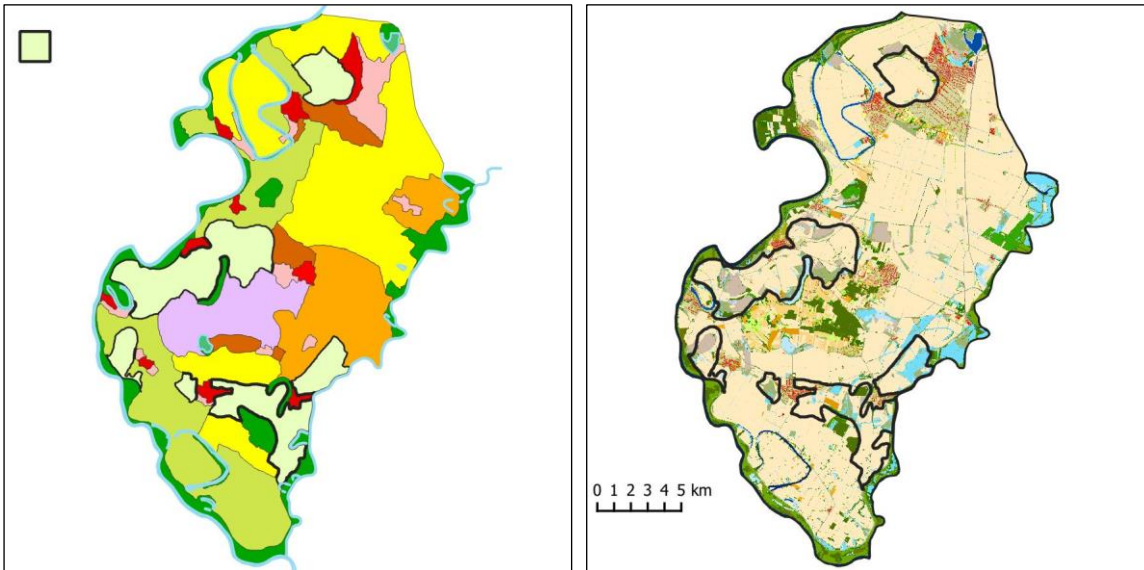

Felmérés és fénykép: Csorba Péter, 2019-2020

Térképek: Turi Zoltán, 2021

Tájkarakter-altípus neve: Szántó-gyepmozaikos síksági táj morotvakkal

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa úrfelvételen (2015)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

A mentesített ártér ma már külterjes használatban lévő, vagy felhagyott füves területei tartoznak ide. A felszínen csapadékosabb időszakban még kirajzolódnak ez egykori folyókanyarulatok természetes úton áthelyeződött medersorozatai, ill. az ezeket elválasztó lapos kiemelkedések, az ún. övzátonyok, de a vizenyős mélyedéseket már csak évszakosan jelzi a nedvességkedvelő növényzet. Ez a karakteregység volt az állattenyésztés bázisa, évszázadokig itt legeltek a ménesek, gulyák, nyájak.

A kistáj DNy-i részén az ilyen tájtípus kialakulásának másik oka a szikes talaj megjelenése, ahol a földek szántóföldi művelése csak kényszer volt.

A karakteregységet sokszor nehéz elválasztani a vízdomináns folyó-és morotvamenti térségtől. Akkor beszélhetünk egyértelműen más típusról, ha az egykori morotva már szinte teljesen feltöltődött, vagyis már nincs vízfelület, sőt nádas is alig, tehát a vízdomináns jelleg elmosódott.

Fő tájfunkciók: mezőgazdasági termelés, vízbázisvédelem, rekreáció, természetvédelem

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Felmérés és fénykép: Csorba Péter, 2019-

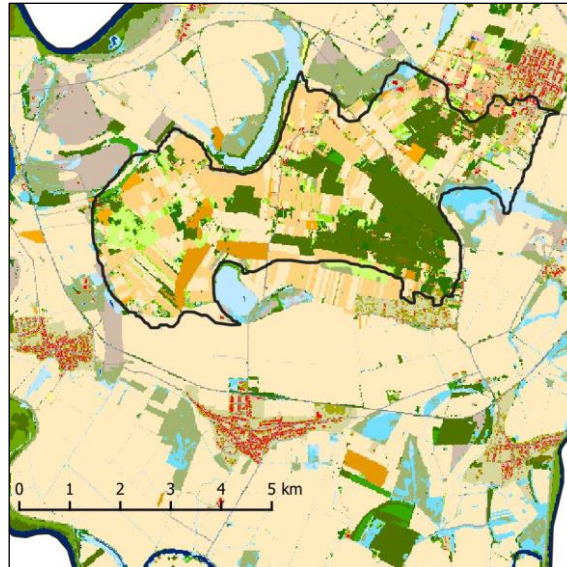
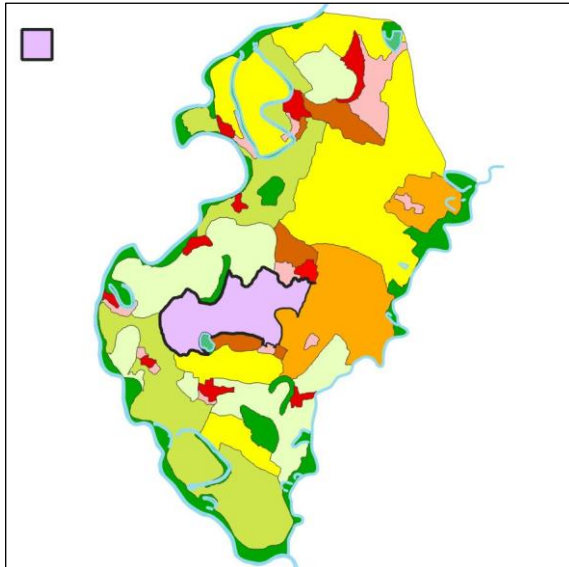
Térképek: Turi Zoltán, 2021

Kulcsjellemzők

- szabályos domborzati sávzottság, amely csapadékos időszakban vizenyős medermélyedések formájában jól kirajzolódik
- gyakori, hogy a térség gyomos, parlag
- helyenként állattartó telepek is vannak, mérsékelt intenzitású legeltetéssel, tehát kevés legelő állattal

Tájkarakter-altípus neve:

Szőlődomináns, nagyparcellás, homokbuckás síksági táj, telepített erdőfoltokkal

Mintaterületi előfordulás**Jellemző példa úrfelvételen (2015)**

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

A homokbuckák területhasználata mindig különbözött az ártéren, ill. a löszplatón kialakult gyakorlattól. A homok természetes termőképessége elmarad a másik két termőhelyétől. Itt a klímazonális vegetáció erdőssztyep homoki tölgyeseinek, tatárjuharos tölgyeseinek maradványai a középkor végéig megmaradtak. A gyümölcs- és szőlőtermelésről az 1720-as évektől van írásos adat. A 19-20. században a mainál jóval elterjedtebb földhasználati típus volt. Mára a házkörnyéki kisparcellás, gyümölcsfákkal vegyes művelési forma szinten teljesen eltűnt. A szőlőművelés visszaszorult a kistáj középső homokbuckás részére, itt nagyméretű táblákon folyik nagyüzemi szőlőtermelés. A táj mintázatában a szőlő és az erdő szabályos foltjait nagyjából hasonló méretű parcellák képviselik. Mindkét használati ágazat fejlődőben van, új szőlő és erdőtelepítések egyaránt vannak.

Fő tájfunkciók: szőlőtermelés, erdőgazdálkodás

Kulcsjellemzők

- szabályos alakú erdőfoltok és szőlőparcellák
- lankás homokdombok
- néhány tanyaépület

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

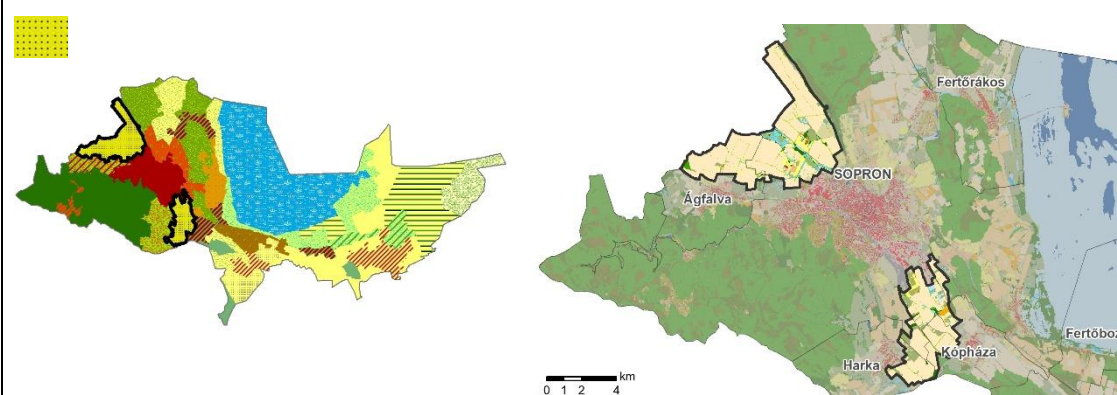
Felmérés és fénykép: Csorba Péter, 2019-

Térképek: Turi Zoltán, 2021

3.2.4. SOPRON-FERTŐ TÁJKARAKTER-ALTÍPUSAI

Tájkarakter-altípus neve: **Szántódomináns, mozaikos hullámos medencetáj**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa úrfelvételen (2015)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

Az Ikva mentén Soprontól északnyugatra, illetve délkeletre elterülő két területegységben fordul elő. A tájkarakter altípusban a hullámos domborzaton a szántóföldi művelés domináns. A nagy kiterjedésű szántóterületeket egy-egy erdősáv, fasor, major, kertek, esetenként parlagok tagolják. Találunk azonban mezsgyék nélküli területeket is. A táj típusban megjelenő vízfolyás(ok) mentén a fás vegetációsáv nem folyamatos. Intenzíven hasznosított, alacsony természetességű térség, jelenlévő, de nem domináns infrastruktúra elemekkel. Látványváltozatosságot és biodiverzitást a zöldfolyosók és a kertek, majorok adnak.

Fő tájfunkció az agrártermelés és a közlekedés.

Kulcsjellemzők

- hullámos és tagolatlan sík felszín
- nagytáblás szántóterületek
- mezőgazdasági és ipari gazdasági épületek
- kisparcellás kertek, majorok és települések környezetében
- parlagok megjelenése
- közlekedési létesítmények (épülő autópálya, főút)
- egyéb vonalas infrastruktúra (elektromos és egyéb közmű-vezetékek)
- természetes vízfolyás részben fás vegetációval kísért
- útmenti fasorok, erdősávok

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

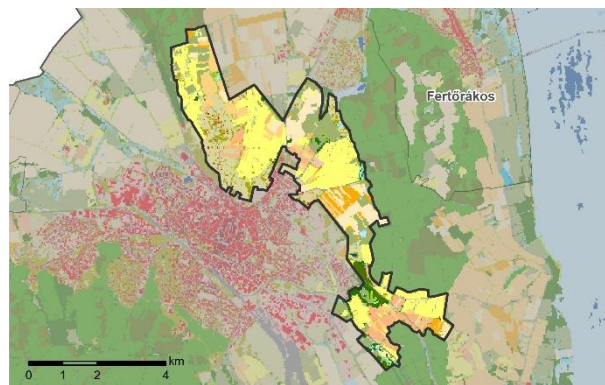
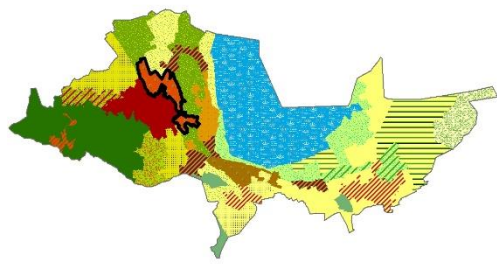
Fotó: Konkoly-Gyuró Éva (2019)

Fotó: Konkoly-Gyuró Éva

Tájkarakter-altípus neve: **Agglomerálódó kertség dombsági településperemen**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa úrfelvételen (2020)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

A Virágvölgy területén és a Balfi kertségekben megjelenő tájkarakter-altípus, amely a városkörnyék zöldséges és gyümölcsöskertjeinek erőteljes átalakulását, lakóterületté válását mutató térsége. A jelenleg még fennmaradt, hosszan elnyúló kertek adta mintázat organikus jelleget ad a területnek.

Ebben az altípusban az átalakuló karakter az egyik legfontosabb vonás. A korábbi haszonkert művelést felváltja a családi házas beépítés, amelynél többnyire a díszkertek létesítése válik uralkodóvá.

Fő tájfunkció az üdülés és a kertészeti termesztés, ami fokozatosan adja át a helyét a lakófunkciónak. Az ökoszisztéma szolgáltatások között a pollináció, a talajvédelem és a kultúrfaj diverzitás megőrzés kap szerepet.

Kulcsjellemzők

- lankás völgy
- uralkodó lombos fás vegetáció
- új lakóházak (családi házak) és sorházak megjelenése
- a haszonkertek és díszkertek dús fás vegetációja nagyrészt takarja az épületeket

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

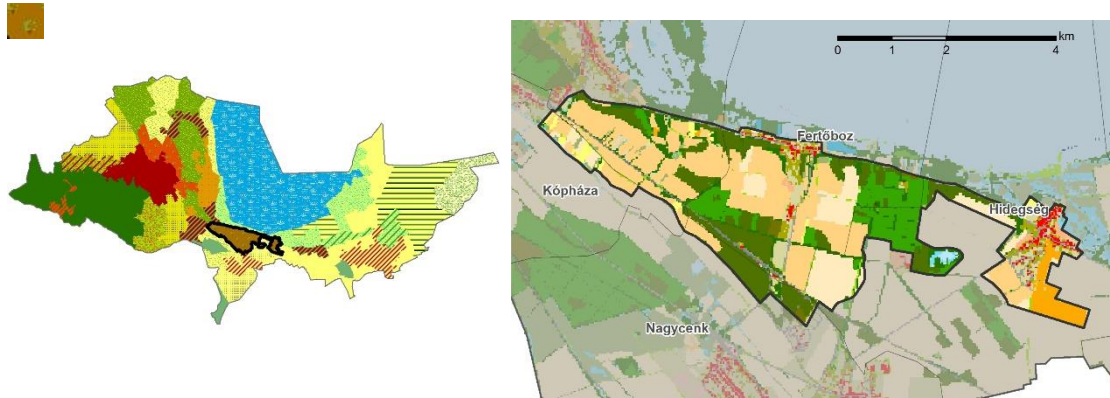
Fotó: Konkoly-Gyuró Éva (2019)

Fotó: Konkoly-Gyuró Éva

Tájkarakter-altípus neve: **Szőlő-kert- és erdőmozaikos medenceperemi táj kistelepülésekkel**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa úrfelvételen (2020)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

Az Ikva-sík és a Fertő medence közötti átmenetében található tájkarakter altípus részben hullámos síkon, részben a peremlépcső meredek alsó része felé terjed ki. Szőlők, kertek és erdőfoltok, valamint kistelepülések előfordulása jellemző. Az erdők a változatosabb domborzaton, a meredek lejtőket foglalják el, míg a szőlők a síkokat. A települések átnyúlnak a medencéből a magasabban fekvő síkság felé és mindkét irányban találunk kertészeket a szegélyterületeken. Változatos közepes és tágas látványterek tárulnak fel a medenceperemi fekvésből és a hullámos domborzatból és adódóan.

Fő tájfunkció a szőlészeti-, kertészeti és az erdőgazdasági termelés valamint a lakófunkció és alárendelten megjelenik a kulturális örökségvédelem. Az ökoszisztéma szolgáltatások között az erózióvédelem, a pollináció és a kultúrfaj-diverzitás megőrzés is megemlíthető.

Kulcsjellemzők

- jellemzően hullámos síksági felszín keskeny meredek peremfelszínekkel
- intenzív, nagytáblás szőlőültetvények, esetenként gyümölcsösök
- átalakuló zöldséges- és gyümölcsöskertek a beépített terület szegélyén
- mezőgazdasági telephelyek
- kultúrtörténeti örökséget hordozó, falusias településarculat, a településmag körül modern igényes beépítésekkel

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Konkoly-Gyuró Éva (2019)

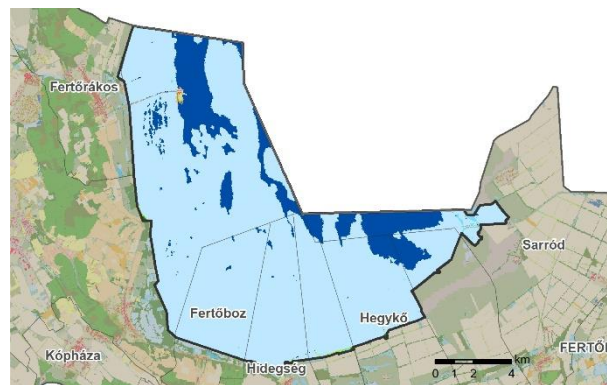
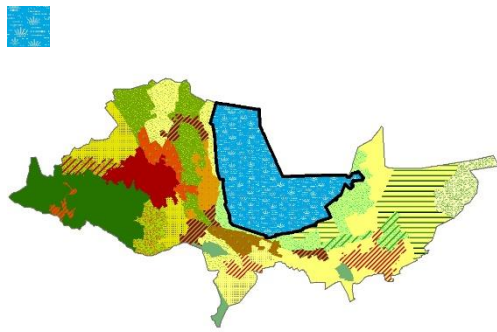

Fotók: Konkoly-Gyuró Éva

Tájkarakter-altípus neve: Nádasborítású, természetközeli tavi táj nyíltvízű szigetekkel

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa úrfelvételen (2020)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

A Fertő elnádásodott területére és a nyílt vízű Fertőrákosi öbölre kiterjedő tájkarakter altípus. A tó feltöltődése révén létrejött vizes élőhelyekből álló térségben nyílt vízű csatornák és olyan kiemelkedések is találhatóak, ahol már a fás vegetáció is kezd megjelenni. A nyílt vízű öbölben kikötő és turisztikai létesítmények találhatóak, amelyek fejlesztése most van folyamatban.

A természetközeli táj egynemű, változatosságot elsősorban az élővilág, főként a madárvilág hordoz, amelynek megfigyelése alkalmat ad ennek az egyedi arculatú tájnak a megtapasztalására.

Fő tájfunkció a természetvédelem és emellett alárendelt az üdülés. Az ökoszisztéma szolgáltatások között az élőhely- és a vízimadár fauna védelme elsődleges. A folyamatban lévő beruházás az ökocentrum létesítésével az információszoigáltató szerepet is növeli.

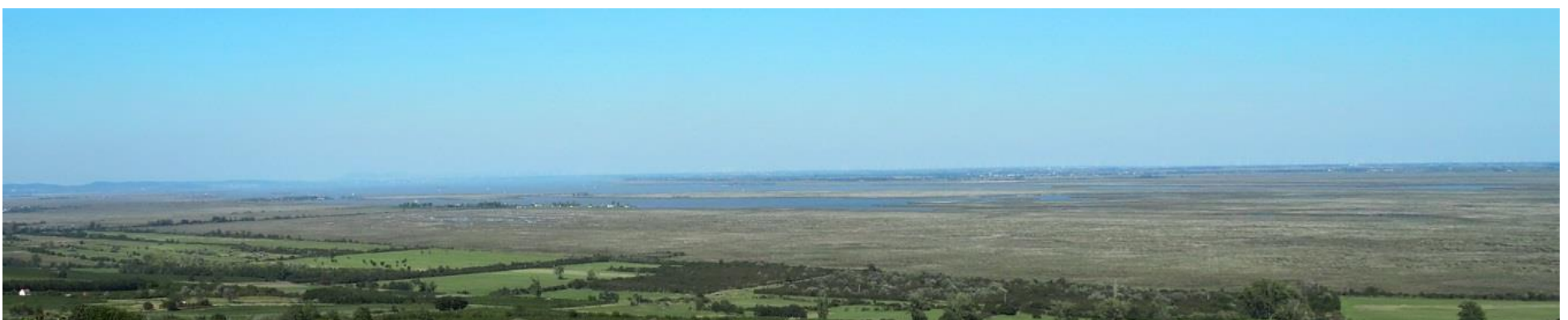
Kulcsjellemzők

- sík tófelszín
- sekély szikes tó, szabálytalan partvonallal.
- nádasborítás dominanciája
- nyíltvízű öblözetek és csatornák
- vízi élővilág gazdasága
- kevés üdülési létesítmény
- vitorlás és motorhajó kikötő
- nagyvíví fejlesztések miatt átalakuló üdülőtérület.
- jelenleg békés, nyugodt táj, tágas látványterekkel, a természet hangjaival

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Tirászi Ágnes (2019)

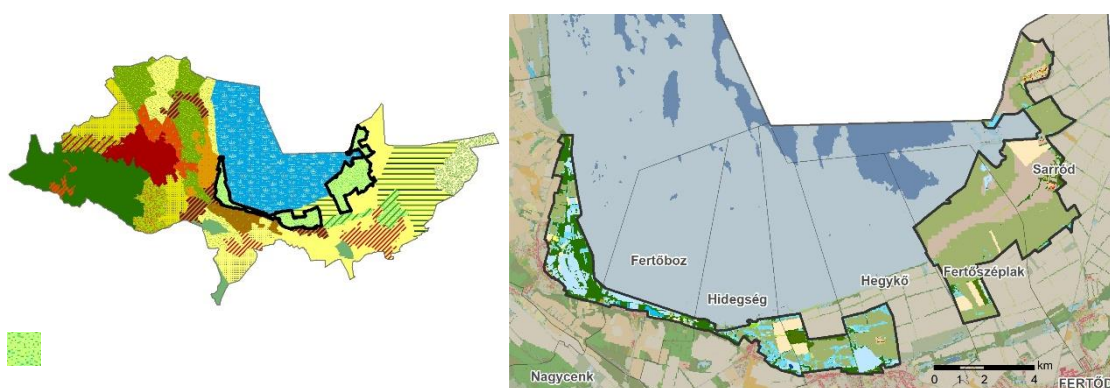

Fotók: Konkoly-Gyuró Éva

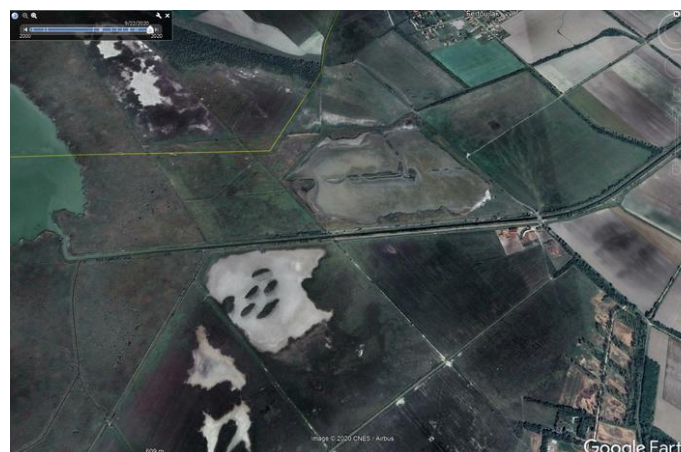
Tájkarakter-altípus neve: Gyepdomináns, természetközeli, mozaikos alacsony síksági táj

A Fertőt délen és keleten övező térségben előforduló tájkarakter altípus.

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa útfelvételen (2020)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

Értékes élőhely-együttes, amelyet döntően szikes gyepok borítanak és legeltetéssel hasznosítanak a tómedencében a víz vissza-húzódásával szárazra került területeken fordul elő.

A természetközeli táj délen a cserjésedés következtében mind mozaikosabbá válik, a keleti területen egy-egy erdősáv ad változatosságot, továbbá az élőhely-rekonstrukciók vizes területei. Építmény és infrastruktúra elem kevés található itt. Az állattartás és az ökoturizmus létesítményei körül legelő állatokat figyelhetünk meg. A tanösvények és a madármegfigyelő helyek alkalmat adnak a keleti szikes puszták e nyugaton előforduló hírnökének a megtapasztalására.

Fő tájfunkció a természetvédelem és emellett megjelenik az öko- és a kerékpáros turizmus. Ökoszisztéma szolgáltatásban az élőhely- és a kultúrfaj-diverzitás megőrzés elsődleges.

Kulcsjellemzők

- alacsony síkság és enyhén hullámos, egykoron vízborította, mára kiszáradt tómeder,
- kiterjedt gyepfelszínek, nagy homogén pusztai jelleget hordozva és erdősávokkal, cserjefoltokkal tagoltan mozaikos előfordulással
- hagyományos legeltetési állattartás építményei
- ökoturisztikai létesítmények
- rekonstruált vizes élőhelyek

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Tirászi Ágnes (2010)

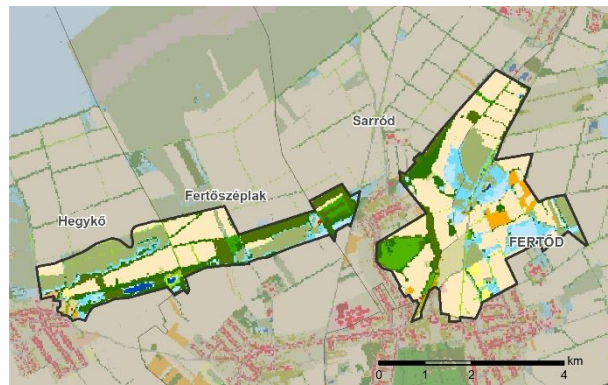
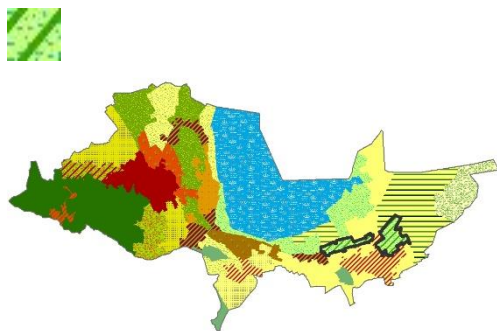
Fotó: Konkoly-Gyuró Éva

Fotók: Tirászi Ágnes

Tájkarakter-altípus neve: **Gyep-víz-szántómozaikos síksági táj erdőfoltokkal**

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa úrfelvételen (2020)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

A Fertő-medence és az Ikva sík határán, az agglomerálódó települések környezetében kialakult síksági tájtípus, amelyet a természetközeli és mesterséges felszínek mozaikja alkot. Gyepfoltok, szántó- és kertparcellák, kavicsbányatavak üdülési (horgász) létesítményekkel, valamint erdőfoltok jelennek meg itt. A kisléptékű, a fás vegetáció által többnyire zárt táj változatos, hosszan elnyúló átmeneti zónát képez a tájkarakter területek határán.

A tájfunkció között a mezőgazdasági termelés, a természetvédelem és a kulturális örökség védelme, valamint az üdülés is jelen van.

Kulcsjellemzők

- alacsony síkság és enyhén hullámos, egykoron vízborította, mára kiszáradt tómeder,
- kiterjedt gyepfelszínek, nagy homogén pusztai jelleget hordozva és erdősávokkal, cserjefoltokkal tagoltan mozaikos előfordulással
- hagyományos legeltetési állattartás építményei
- ökoturisztikai létesítmények
- rekonstruált vizes élőhelyek

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Fotó: Tirászi Ágnes (2019)

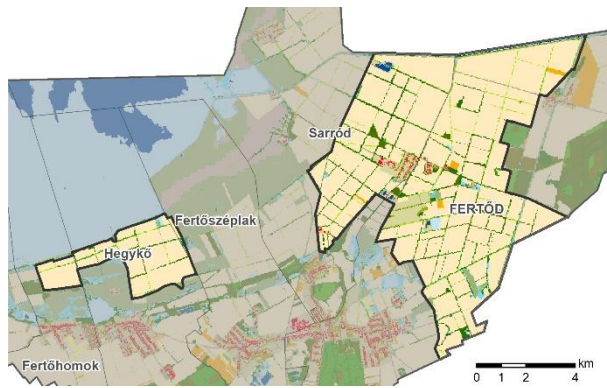
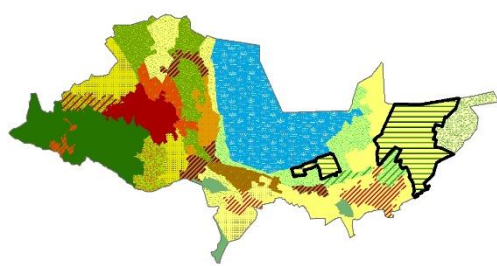

Fotó: Konkoly-Gyuró Éva

Tájkarakter-altípus neve:

Szántóművelésű, erdősávokkal tagolt alacsony síksági táj majorokkal és kistelepülésekkel

Mintaterületi előfordulás

Jellemző példa úrfelvételen (2020)

Felvétel forrása: Google Earth

Leírás

A Fertő mentén délkeleten és a Hanságban előforduló tájkarakter altípust homogén, nagytáblás szántók jellemzik. A táblahatárokon fasorokat és erdősávokat találunk és egy-egy kisebb telepített ültetvényerdő-folt ad valamely változatosságot. A tájat átszövik a belvízelvezetésre és a talajvízszint szabályozásra szolgáló csatornák. Az intenzív művelésű agrártájban majorok és falusias kistelepülések találhatók. Az infrastruktúra elemek nem jellemzőek, fasorokkal kísért alsórendű közutakat és földutakat találhatunk itt. Merev, mértani struktúra, kazettás tájszerkezet jellemző. A tágas látványteret a fás vegetáció által képzett határok szűkítik be.

Fő tájfunkció a mezőgazdasági termelés, ami a vezető ökoszisztéma szolgáltatás is. Emellett a majorok kulturális örökség hordozói is.

Kulcsjellemzők

- alacsony tagolatlan síksági felszín
- nagytáblás szántók
- fasorok, erdősávok
- kisebb nyár ültetvényfoltok
- alsóbbrendű közutak, kerékpárút
- majorok, esetenként kulturtörténeti értéket jelentő épületekkel
- csatornák hálózata

Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

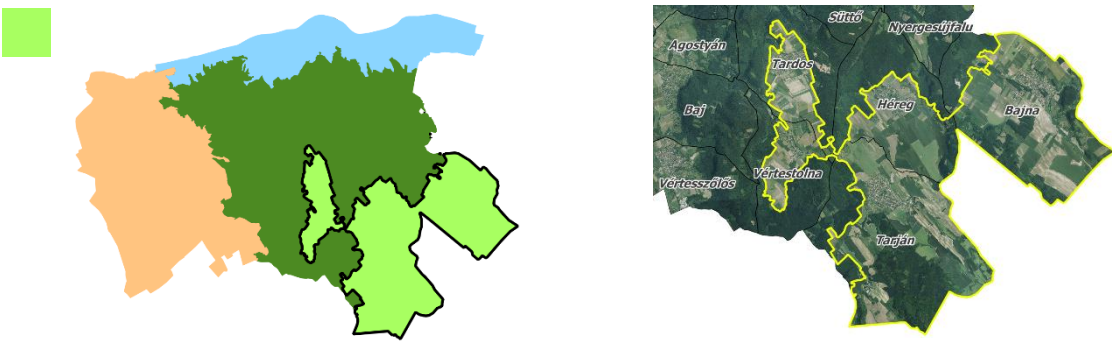

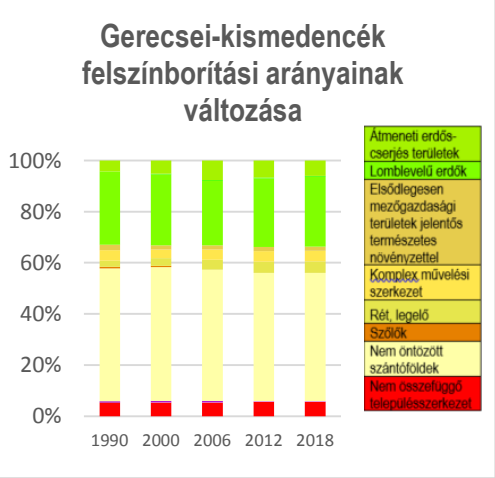
Fotó: Konkoly-Gyuró Éva

3.3. KISTÁJ SZINTŰ TÁJKARAKTER-TERÜLETEK

A tájkarakter-területek egyedi, helynévvel megnevezett területek, bizonyos tájkarakter-típusok sajátos kombinációjának egyedi földrajzi előfordulása (pl: a Soproni-medence tájkarakter-terület a szántó-gyepmozaikos hullámos medencetáj, a változatos felszínborítású

hegységperem és a városias települési táj együttese). Az országos (középtáj-szintű) tájkarakter-területek lehatárolása kizárólag térinformatika elemzések alapján jön létre a földrajzi tájbeosztás (jellemzően középtájak) és a tájkarakter-típusok sajátos kombinációjának vizuális interpretációja alapján. Kistáj szinten azonban lehetőség van a tájkarakter-területek határát szakértői felmérések és a helyi érintettek személyes fizikai és mentális tapasztalata alapján tovább finomítani, pontosítani. Így állnak elő a kistáj szintű tájkarakter-területek. Az alábbiakban példákat mutatunk be a négy mintaterületen lehatárolt kistáj szintű tájkarakter-területekből.

3.3.1. GERECESE TÁJKARAKTER-TERÜLETEI

<p>Tájkarakter-terület megnevezése:</p> <p>Gerecsei kismedencék tájkarakter-terület</p>	
<p>Mintaterületi előfordulás, áttekintő úrfelvétel (2016-2017)</p> 	
<p>Az előforduló tájkarakter típusok:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rurális települési táj medencében - Szántódomináns, mozaikos dombtság - Szántódomináns homogén medencetáj - Gyep-szántómozaikos, zárt medencetáj - Erdődomináns, természetközeli, homogén közphegységi táj sziklameredélyekkel - Erdődomináns, természetközeli, homogén hegységperemi táj kisvízfolyás-völgyekkel - Változatos felszínborítású hegységperemi táj kistelepüléssel 	
<p>A felszínborítás vonatkozásában jelentős változás nem történt az elmúlt 30 évben. A szőlőterületek aránya csökkent ami a kisparcellás, szalagtelkes dombhíti szőlő-kert tájmozaikok egységei esetében érinti leginkább a tájkaraktert. Az elmúlt évtizedekben jellemző volt a rekreációs igények növekedése a tópartok és a vízfolyások mentén, a kerékpárutak és pihenőhelyek megépítése, az épületek átépítése, megújulása a településen, a legelőterületek felhagyása, az erdőszűlés, a vadászat szerepének növekedése, a régi épített létesítmények pusztulása.</p>	<p>Gerecsei-kismedencék felszínborítási arányainak változása</p> <p>A Gerecsei kismedencék tájkarakter terület jellegzetes tájképe Héreg közelében, felszínborítás arányok változása a CLC 100 adatbázis alapján (https://land.copernicus.eu/).</p>
<p>Tájértékek, pozitív változások</p> <ul style="list-style-type: none"> - A medencejelleg érvényesülése a tájképben. - jó rálátási viszonyok érvényesülnek a hegységre, a sziklás hegységperemre és az erdőterületekre. - A pereméről pedig kedvező kilátás nyílik a medencékre. - A tarjáni horgászató épített és természeti környezete, a települések vidékies, túrázókat, kerékpárosokat fogadó idegenforgalmi hangulata, - A szőlőhegyek és dombhíti szőlőterületek, - A medenceperemi erdők túraútvonalai, magaslesei, gyepes tisztásai, és gyepekkel mozaikos szántói, fás legelői. 	<p>Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az épített örökség pusztulása, átépítése, melynek köszönhetően az épületek stílusának sokfélesége jellegtelenné teszi a beépített területek karakterét. - A nem helyi és nem hagyományos építőanyagok használata a karakter elvesztésével jár. - A beépítés növekedésével és a szőlőművelés eltűnésével helyenként a dombhíti vagy hegyoldali szőlős karakter eltűnőben van. - A gyepterületek felhagyásával erdőszűlés következik be, ezáltal a kilátási lehetőségek csökkennek - A helyi klíma változása az erdők és a gyepök ökológiai szerepének változását eredményezi

Minőségi célkitűzések:

- Megőrzött, utóhasznosított prэшázak, pincék, pincesorok és egyéb szőlőműveléshez kapcsolódó épített létesítmények és környezetének rendezett, kezelt állapota.
- Kedvező utcaképpel rendelkező, helyi építőanyagokat használó lakóterületi karakter.
- Megőrzött, fejlesztett látványkapcsolatok, kedvező kilátások a magaslatokról a medence értékeire.
- A tájképi és tájkarakter szempontokat mérlegelő hely kiválasztás érvényesül bányák létesítésekor, továbbá megőrzött kedvező kilátások maradnak biztonságos megközelíthetőséggel a már felhagyott bányák bizonyos magaslatairól.
- Megtartott erdőborítás a jól látható, meredek domboldalakon. Jó állapotú turisztikai infrastruktúra a látványos helyek közelében, a veszélyes helyektől távolabb.

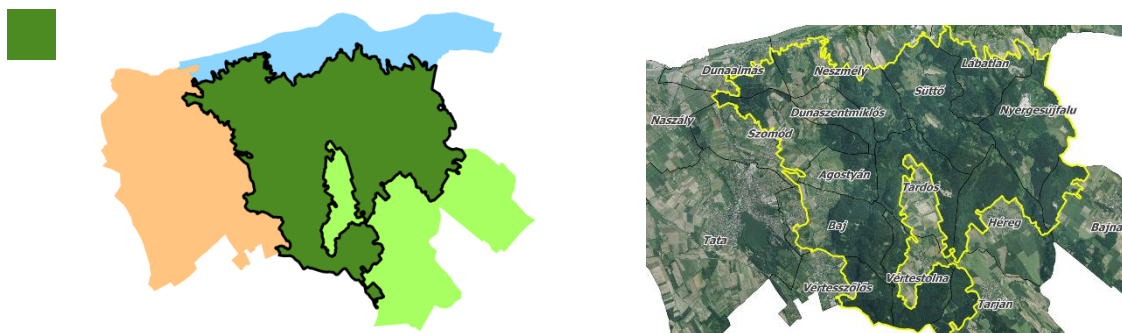
Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

- A szőlőműveléshez kötődő épített létesítmények (prэшázak, pincék) karakterének megőrzése, környezetének rendezése, az épített létesítmények felújításához támogatások biztosítása.
- A szőlő-kertmozaik típusokon gyepsáv és vagy sövény telepítése a parcellák szélén, táblák szegélyén.
- A szántóföldi területeken mezővédő fásítás, fasor vagy facsoport telepítésével, helyenként agrár-erdészeti rendszer létrehozása.
- A bányák hely kiválasztása vegye figyelembe a karakteradó domborzati formákat és lehetőség szerint kerülje azokat a helyeket ahol a domborzati formáknak jelentős tájkarakter-formáló szerepe van. A bányagödörök bővítése a bányafal láthatósága alapján vizsgált tájképi szempontok figyelembevételével történjen.
- Horgásztavak esetében értékes látványkapcsolatok megőrzése, kialakítása a vízre, továbbá a természetközeli növényzóra (nád, park, erdő), a parti sétányra, parti horgász házakra.
- A legeltető állattartás fenntartása. Biológiai sokféleség megőrzése. A biztonságos, nem zavaró holt fa megtartása az erdőterületeken. Az idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése
- Élőhely-rehabilitáció, információs táblák készítése a gyepes és vizes területek élővilágról, a rekreációs és horgászati hasznosítás szabályairól, természet-megőrzési, -bemutatói és edukációs célokkal.
- Zöldutak kialakítása és zöldfolyosók megőrzése az értékes természetközeli helyek, látványos építmények közelében, patakok, csatornák mentén, völgyekben, túraútvonalakon.
- Tájházak kialakítása az épített örökség megőrzésére, bemutatására. A rekreációs céloknak megfelelően kilátók, kerékpáros és gépjármű-parkolók, pihenőhelyek létesítése.

Tájkarakter-terület megnevezése:

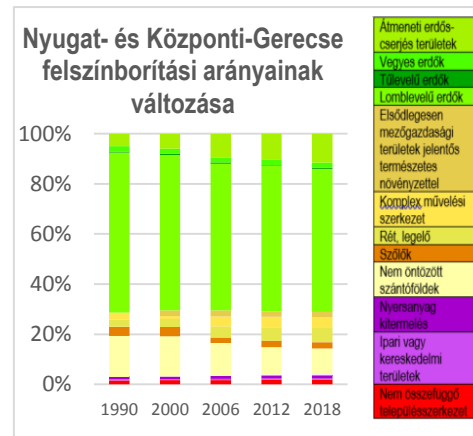
Nyugat- és Központi Gerecse tájkarakter-terület

Mintaterületi előfordulás, áttekintő úrfelvétel (2016-2017)

Az előforduló tájkarakter típusok:

- Szőlő-kertdomináns, kisparcellás hegységperemi táj
- Szőlődomináns, nagytáblás hegységperemi táj
- Szőlő-kertdomináns, kisparcellás hegységperemi táj
- Gyepdomináns, természetközeli dombsági és hegységperemi táj
- Erdődomináns, természetközeli, homogén középhegységi táj szikla-meredélyekkel
- Erdődomináns, természetközeli, homogén hegységperemi táj kisvízfolyás-völgyekkel
- Változatos felszínborítású hegységperemi táj kistelepüléssel

Felszínborítás-változás a szőlő- és szántóterületek csökkenésében, a felhagyott, gyomosodó, erdőszülő szántóterületek terjedésében történt az elmúlt 30 évben. Az elmúlt évtizedekben jellemző volt az erdőborítás helyenkénti csökkenése, néhol a tisztások, gyepes, felhagyott bányák erdőszülése, a nyugati részeken a nagytáblás szőlőterületek megjelenése, a rekreációs igények növekedése a tópartok és a vízfolyások mentén, az erősülés, a vadászat szerepének növekedése.

A Nyugati- és Központi Gerecsei jellegzetes tájképe a Pusztamaróti emlékhellyel, felszínborítás arányok változása a CLC 100 adatbázis alapján (<https://land.copernicus.eu/>).

Tájértékek, pozitív változások

- Középhegységi erdők természetközeli területei és védett természeti értékei.
- Sziklakibúvások az erdőben, gyepes, sziklagyepes tisztások (fennsíkon),
- Magaslesek, pihenőhelyek, tűzrakóhelyek,
- Turistautak, túrázás vagy üdülés épített létesítményei (pl. Serédi-

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek

- Idegenhonos, tájidegen, fásszerű fafajok egykori telepítése és mai terjedése, ezáltal az élőhelyek megváltozása,
- Kisvízfolyások és a völgyek szárazodása, az éghajlatváltozás hatására száradó vegetáció a sekély termőrétegű hegyoldalon,

<ul style="list-style-type: none"> - kastély), - Barlangok, domborzati formák, felhagyott kőfejtők. - Terület védetség alá helyezése (Száz-völgyi erdőrezervátum) 	<ul style="list-style-type: none"> - Turisztikai terhelés növekedése, a gépjárműparkolási igények növekedése, - Nagytáblás szőlőművelés megjelenése, terjedése. - Kedvező kilátással rendelkező helyek erdősülése, erdőborítás helyenkénti csökkenése,
--	---

Minőségi célkitűzések:

- A szálalásos erdőgazdálkodás dominál, honos fajokkal telepített erdőkben.
- A meredek, jól látható lejtőkön folyamatos erdőborítás.
- Természetszerű viszonyok az erdőrezervátumok és védőzónájuk közelében.
- Megőrzött, fenntartható madárélőhelyek, fészkelőhelyek.
- Megfontolásra kerül a bányák rekultivációja során előtérbe kerülő rekreációs lehetőség.
- Fenntartott kilátóhelyek, megújított kilátó-építmények és felújított kulturális örökség.
- Tájkarakterre is kiterjedő Információ-szolgáltatás.
- Pihenőhelyek, kilátók, kerékpáros és gépjármű-parkolók a feltöltődésre alkalmas területeken.
- A gyepterületeken a legeltetés biztosítása.

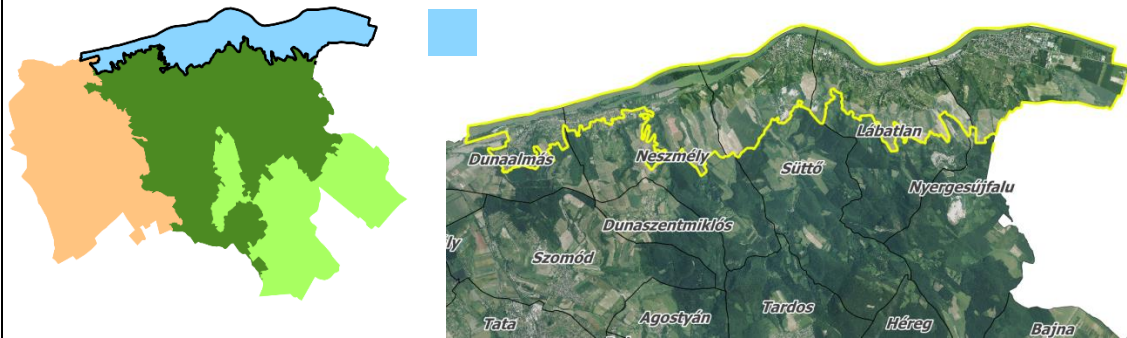
Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

- Kedvező látványkapcsolatok megőrzése (helyenként akár a növényzet visszavágásával) a közeli látványelemek (hegyek, dombok, vízfolyások, épített örökség) irányába. A rekreációs céloknak megfelelően kilátók, kerékpáros és gépjármű-parkolók, pihenőhelyek létesítése.
- Biológiai sokféleség megerősítése, a biztonságos, nem zavaró holt fa megtartása. Élőhely-helyreállítás (roncsolt, korábban ültetvényerdővel telepített területeken)
- Madárélőhelyek, fészkek nyugalmának és a természet védelmének további biztosítása a sziklás hegységperemi részekben.
- A szőlőterületeken történő fejlesztések során az építkezés, átépítés, felújítás munkálatai és eredményei illeszkedjenek a szőlőművelés sajátosságaihoz, hasznosítsák a helyi építőanyagokat. Kerüljék a nagyüzemi jelleg kialakulását.
- A nagytáblás szőlőterületeken a műveléshez kötődő épített létesítmények (présházak, pincék) megőrzése, hasznosítása környező területek szőlő, gyeppel, gyümölcsös és padok, asztalok, pergolák kialakításával, bemutatók, rendezvények megtartásához. Gyepsáv és vagy sövény telepítése a parcellák szélén, táblák szegélyén.
- A bányák hely kiválasztása vegye figyelembe a karakteradó domborzati formákat és lehetőség szerint kerülje azokat a helyeket ahol a domborzati formáknak jelentős tájkarakter-formáló szerepe van. A bányagödörök bővítése a bányafal láthatósága alapján vizsgált tájképi szempontok figyelembevételével történjen.
- A bányák környezetében lévő erdőborítás feltétlen megtartása, a bányák biztonságos bejárhatóságának megteremtése (ösvények, korlátok, kerítések elhelyezése), bányafalak, rézsúk stabilizálása. rekreációs lehetőségek előnyben részesítése a bányák rekultivációja során pl. bányaművelés-történeti tanösvények, geológiai tanösvények létesítése a területen,
- Természetkímélő, folyamatos, erdőborítást biztosító erdőgazdálkodás, pl. szálalásos erdőgazdálkodás bevezetésével, folyamatos erdőtakaró lehetőség szerinti fenntartása.
- Vízfolyás-rendezés, víz visszatartás a völgyekben és a szárazabb területeken.
- A legeltető állattartás fenntartása gyepterületeken, idős, magányos fák, hagyásfás legelők megőrzése, művelése, bővítése, telepítése.

Tájkarakter-terület megnevezése:

Almás–Nyergesi Duna-völgy tájkarakter-terület

Mintaterületi előfordulás, áttekintő úrfelvétel (2016-2017)

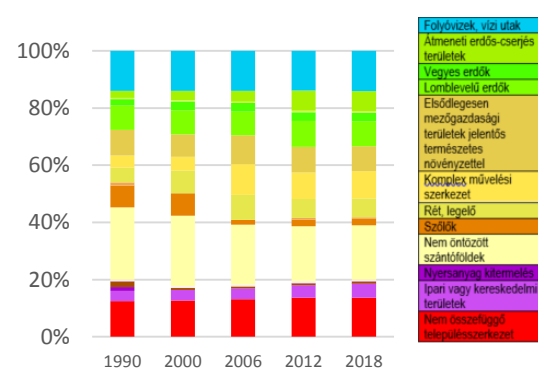

Az előforduló tájkarakter típusok:

- Agglomerálódó, urbánus települési táj folyó mentén
- Ipari-kereskedelmi táj vízparton
- Agglomerálódó kertes települési táj hegységperemen
- Erdődomináns, természetközeli, homogén hegységperemi táj kisvízfolyás-völgyekkel
- Erdő-vízdomináns, természetközeli folyótáj
- Erdő-vízdomináns, folyóparti rekreációs táj
- Változatos felszínborítású hegységperemi táj kistelepüléssel
- Változatos felszínborítású hegységperemi táj bányaterületekkel

A beépített terület és az ipari-kereskedelmi területek aránya növekedett az elmúlt 30 évben. Csökkent a szántó és gyepterületek aránya és jelentősen nőtt az erdőszülő területek aránya. Területileg az összefüggő szőlőterületek aránya lecsökkent, majd kismértékű növekedésnek indult. Az új beépítések ellenére vannak felhagyott ipari területek, és a bányaterületek csökkenése ellenére új bányanyitás is történik a területen. Az emberi tevékenység intenzitása növekszik: túrázás, vizeitúrázás, kerékpározás és egyéb rekreációs igények erősödése jellemző.

Duna-völgy felszínborítási arányainak változása

A Duna-völgy jellegzetes tájképe a vörösiszap-tározóval a neszmélyi Meleg-hegyről, felszínborítás arányok változása a CLC 100 adatbázis alapján (<https://land.copernicus.eu/>).

Tájértékek, pozitív változások

- Zöld parti sáv a folyó irányából, amit a parti fenyő és a puhafás ligeterdők biztosítanak.
- A Gerecse hegylábi részein kialakult változatos, kertekkel, legelőkkel, gyümölcsösökkel mozaikos felszínborítás,
- Észak-dél irányú kisvízfolyás-menti völgyek élővilága és kedvező klimatikus hatása.
- A helyenként érvényesülő egységes településkép, települési zöldfelületek, kertek, szőlőhegyek,
- A folyóval párhuzamosan megjelenő rekreációs használat a kerékpárút mentén.

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek

- Üdülő- vagy lakóterületi jellegű beépítés terjedése jellemző.
- Tájképi szempontból kedvezőtlen a domboldali legelőterületek cserjésedésével a kedvező kilátások elvesztése,
- Felhagyott ipari területek, barnamezős területek gondozatlansága.
- A Gerecse hegylábi részein, a domboldalakon a legeltető állattartás visszaszorulása,
- a bányaterületek terjeszkedése,
- Növekszik a hajóforgalom, a teherforgalom és ezek zajhatása.
- Emberi tevékenységek zavaró hatása, a partmenti használat intenzitásának növekedése,
- Az elválasztott kerékpárút egyes szakaszainak megépíttlensége.

Minőségi célkitűzések:

- Megőrzött, kedvező látványkapcsolatok a Dunáról az érintetlen part menti zöldsávra.
- Érintetlenül, zavartalanul, természetközeli állapotában megőrzött ligeterdő és galériaerdő.
- A vízpart környezetének hasznosítása, hozzáférhetősége, megközelíthetősége kerékpáron és a parttól távoli gépjárműparkolókból a vízig vezető gyalogösvényeken lehetséges.
- A terület élővilágáról, érzékenységről, változási dinamikájáról szóló információs táblák.
- Extenzív, természetkímélő mezőgazdaság a már meglévő mezőgazdasági területeken.
- Kedvező utcaképpel rendelkező, helyi építőanyagokat használó lakóterületi karakter.
- Újrahasznosított barnamezős területek, felszámolt burkolt felületek, revitalizált zöldfelületek, rekreációs területek, sporthasználat, megújult műszaki és közlekedési infrastruktúra, eltüntetett omladozó, romos, épületek, elszállított hulladék.

Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

- A Duna-part menti ártéri ligeterdő és galériaerdő megőrzése. Értékes látványkapcsolatok megőrzése, kialakítása a környező utakról (kerékpárút, vasút, főút) a vízre, továbbá a vízről a természetszerű, zöld parti sávra és a távolabbi értékes épített létesítményekre is.
- A vízpart és a szigetvilág szabad hasznosításának, hozzáférhetőségének, megközelíthetőségének korlátozása fizikai megoldásokkal (az infrastruktúra fejlesztések visszafogásával). Zöldutak, tanösvények, túraútvonalak kialakítása a folyópart mentén.
- A horgásztónál a házak stílusának meghatározása, a helyben jellemző típus anyaghasználatának, formavilágának, arányainak,

elhelyezésének kezelési útmutatóba foglalása.

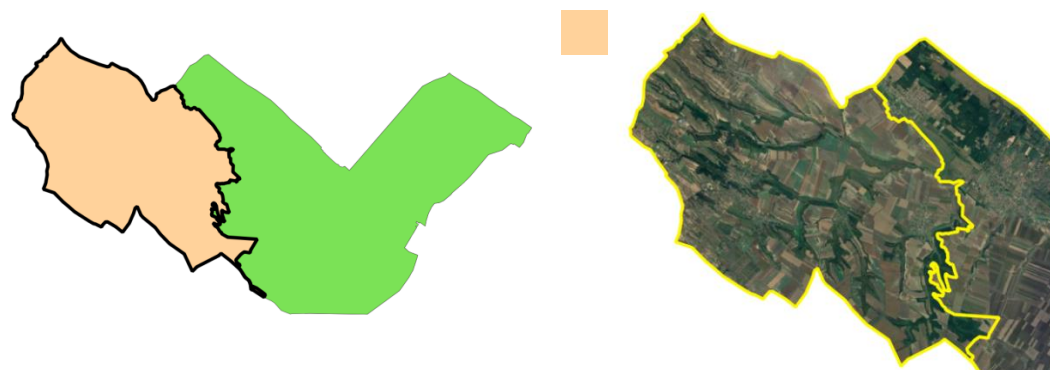
- A bányák környezetében lévő erdőborítás megtartása, a porszennyezés, a zajhatások és a tájképi hatások csökkentése érdekében. egykori bányaterületeken bányaművelés-történeti tanösvények, teraszos rekultiváció, honos növényfajok (cserje és fa) telepítésével,
- Az erdőborítás védelmi célú folyamatos megőrzése a kisvízfolyás-menti völgyekben
- A kiskerti részeken az út mentén zöldsáv, benne lombhullató, honos, kis lombkoronájú, lehetőleg gyümölcsöző fajokból álló fasor telepítése, a gyeppel nyírt sövény vagy gyeppel cserje kombinációból álló zöldsáv fenntartása.
- Történeti jelentőségű kertek és parkok fenntartása, felújítása, hozzáférhetőségének biztosítása, rendezvényhelyszínként történő működtetése, közterületi zöldfelületek fejlesztése, funkcióik, szolgáltatásaik bővítése, honos fajokkal történő megújítása.
- Az egykori barnamezős területeken a felhagyott, de jó állapotú épületek új funkciójának megtalálása, az omladozó, felhagyott épületek, kerítések elbontása, a terület rehabilitálása

3.3.2. TÁPIÓ TÁJKARAKTER-TERÜLETEI

Tájkarakter-terület megnevezése:

Monor-Irsai-dombság

Mintaterületi előfordulás, áttekintő úrfelvétel (2016-2017)

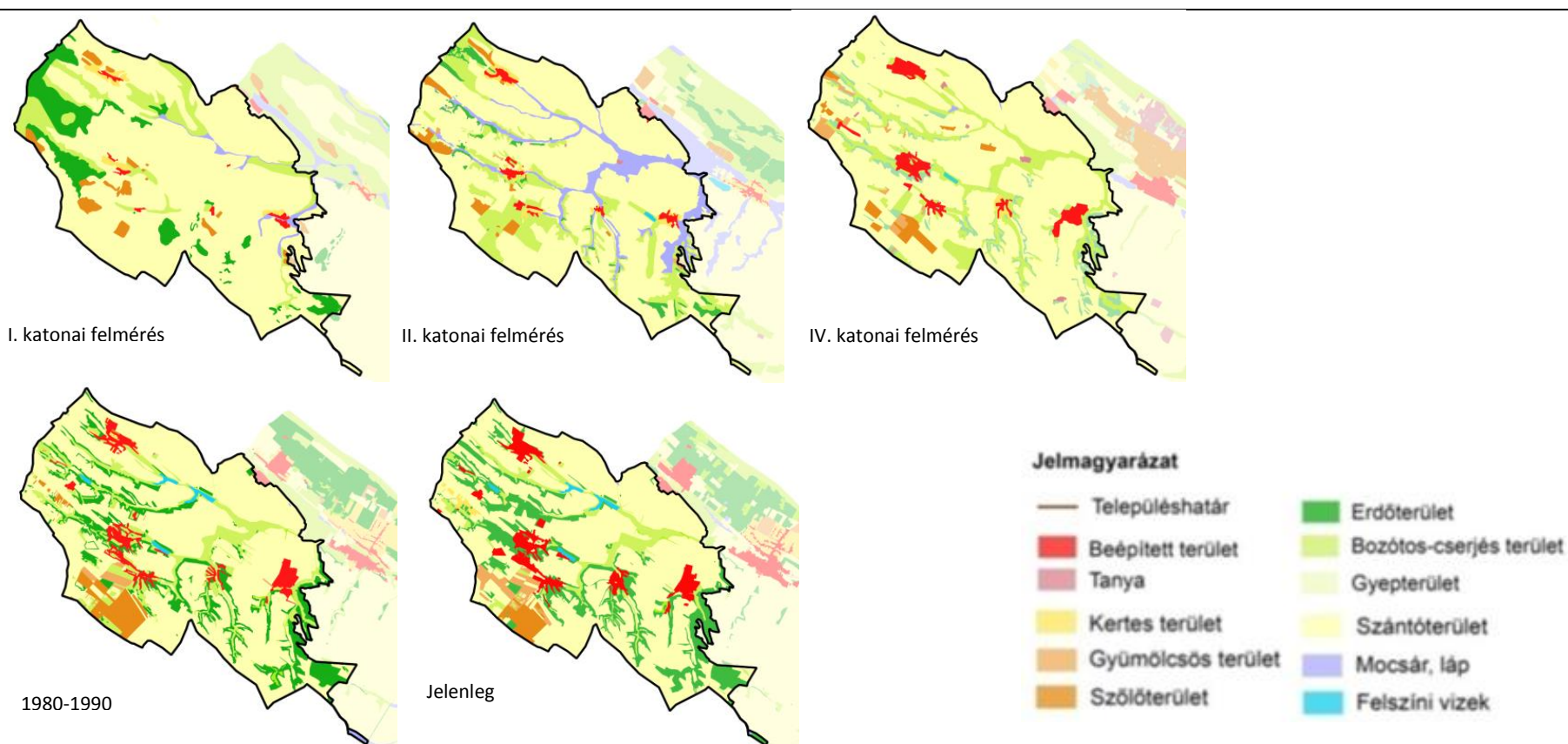
Az előforduló tájkarakter típusok:

- Rurális települési táj dombságon
- Szőlő-gyümölcsdomináns dombsági táj
- Változatos felszínborítású dombsági táj szórványbeépítéssel
- Változatos felszínborítású táj, patak völgyek mentén

A mintaterület másik tájkarakter területén is előforduló, illetve abba átnyúló tájkarakter típus:

- Szántódomináns, homogén, hullámos síksági táj
- Szántódomináns, homogén dombsági táj

Felszínborítás változás a 18. század végétől napjainkig

A térségben a legfeltűnőbb változás a patak völgyekben a mocsaras-lápi felszínborítás eltűnése, gyepterületek kialakulása, valamint a völgyoldalak erdősülése. Megfigyelhető emellett a települési belterületek növekedése és a szőlő-gyümölcssterületek Gomba és Bénye települések déli részére való központosulása és növekedése.

Tájértékek, pozitív változások

- Értéket képviselnek a patak völgyek alkotta változatos domborzati adottságok és a patakok menti természetközeli területek.
- A patakok mentén több helyen tározótavak kerültek kialakításra, melyek napjainkban természeti és rekreációs értéket egyaránt képviselnek.
- A magasabban fekvő területekről kilátás nyílik a környező tájra, értékes tájképi feltárlásokat alkotva.
- A dombsági területeken évszázados hagyományai vannak a szőlőművelésnek, néhány helyen megmaradt pincesorok is őrzik ezeket a hagyományokat.
- A települések területén számos építészeti érték található (helyi építészeti karaktert őrző lakóépületek, kastélyok, kúriák), több lakóépületből tájház került kialakításra

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek

- A domborzati adottságokból adódóan problémát jelent az erózió, főként a dombsági szántóterületeken, amely miatt kedvezőtlen látványú és a tájhasználatot akadályozó rombolt felszínek alakulhatnak ki.
- Mind a természetközeli patakmenti területeken, mind az erdőterületeken jellemző az inváziós fajok terjedése.
- A patak völgyeket követő keskeny, hosszú erdőterületeken a tarvágásos erdőgazdálkodás veszélyeztető tényezőt jelent, nagyobb teret hagyva a fragmentációnak.
- Az infrastruktúra fejlesztések következtében megjelenő légvezetékek a magasabban fekvő, dombtetőn elhelyezkedő területeken kedvezőtlenül dominánsan jelennek meg több helyen.
- Külterületeken változást jelent a beépítések növekedése, a települési belterületeken pedig a helyi építészeti karakter eltűnése.

Minőségi célkitűzések:

- Megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok – szőlő és gyümölcsös termesztés.
- Felélesztett borturizmus, kilátási pontok a magasabban fekvő területeken.
- Erdőborítottságú völgyoldalak (őshonos faállományú erdők).
- Erózió, defláció ellen védett területek, nincsenek erózió, defláció miatt megbontott felszínek.
- Tájbailló ökoturisztikai létesítményekkel bemutatott természeti értékek a lakossági szemléletformálásra.

- Megőrzött helyi építészeti karakter.

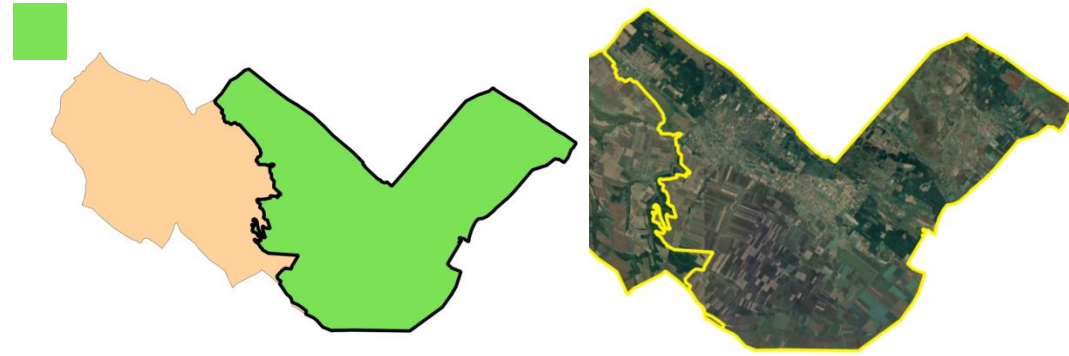
Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

- Helyi építészeti karakter megőrzése középületek és lakóépületek esetében is (pl. további tájházak kialakítása).
- Külterületi beépítések szabályozása, alapvetően a lakó funkciójú épületek szórt megjelenésének megelőzése.
- Légvezetékek elhelyezésének szabályozása (tájképvédelmi és élővilágvédelmi okokból).
- Az inváziós és termőhely-idegen fás szárú növények megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni. Az erdőterületeken az állományok részleges fafajcseréje, elegyes állományok kialakítása javasolt.
- Az állandó gyepek védelme javasolt. Kaszálás estében a terület legalább 5, legfeljebb 15%-át kaszálásenként változó helyen kaszátlanul kell hagyni, valamint táblánként minimálisan 6 méter szélességű kaszátlan területet kell kialakítani. Legeltetés esetében min. 0.2 ÁE/ha megléte kötelező. A belvíz/időszakos vízállás levezetése tilos.
- Természetkímélő, folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodást javasolt biztosítani, pl. szálalásos erdőgazdálkodás bevezetésével.
- A meglévő pincesorok megőrzésre és fejlesztése javasolt, intenzívebben bevonva a turisztikai hasznosításba.
- A településeken a zöldfelületi rendszer és elemeinek fejlesztése, pl. egységes utcafásítás kialakítása, egységes utcabútorok alkalmazása, új közkertek és közparkok kialakítása.
- A gyümölcsstermesztés támogatása, népszerűsítése, tájfajták újratelepítése javasolt.
- A mezőgazdasági / szántóföldi táblahatárok kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása javasolt (gyepes táblaszegélyek, sövény telepítése, mezővédő erdőfásítás – élőhelyfejlesztés).
- Erózióelleni védelmet biztosító létesítmények (terasozás, cserjesávok stb.) kialakítása, fejlesztése indokolt számos dombvidéki tájrészletben.
- A gyepek és erdőterületek egy része aktívan részt vehet az ökoturisztikai fejlesztések megvalósításában: közjóléti/rekreációs igényeket kiszolgáló, tájbaillő ökoturisztikai infrastruktúra elhelyezése javasolt.
- A kisérvíz rehabilitáció, és partmenti vízvédelmi pufferzóna kialakítása a potenciális ökoturisztikai fejlesztésekkel is összhangba hozható (pl. zöldutak kialakítása).

Tájkarakter-terület megnevezése:

Tápió völgye menti síkság

Mintaterületi előfordulás, áttekintő űrfelvétel (2016-2017)

A Tápió völgye menti síkság ma három elkülönülő földrajzi kistájra osztott (Perje-sík, Tápió-vidék, Hatvani-sík). Ezt a három területet egyben tárgyaljuk tájkarakter szempontjából, mivel a Perje-sík és a Hatvani-sík kistájának csak kis része található a közigazgatási határok mentén lehatárolt mintaterületünkön. Továbbá mivel a tájkarakter-területeket a Tápió-vidéken a felszínborítás mellett legfőképpen a domborzati adottságok és a tájszerkezet határozza meg.

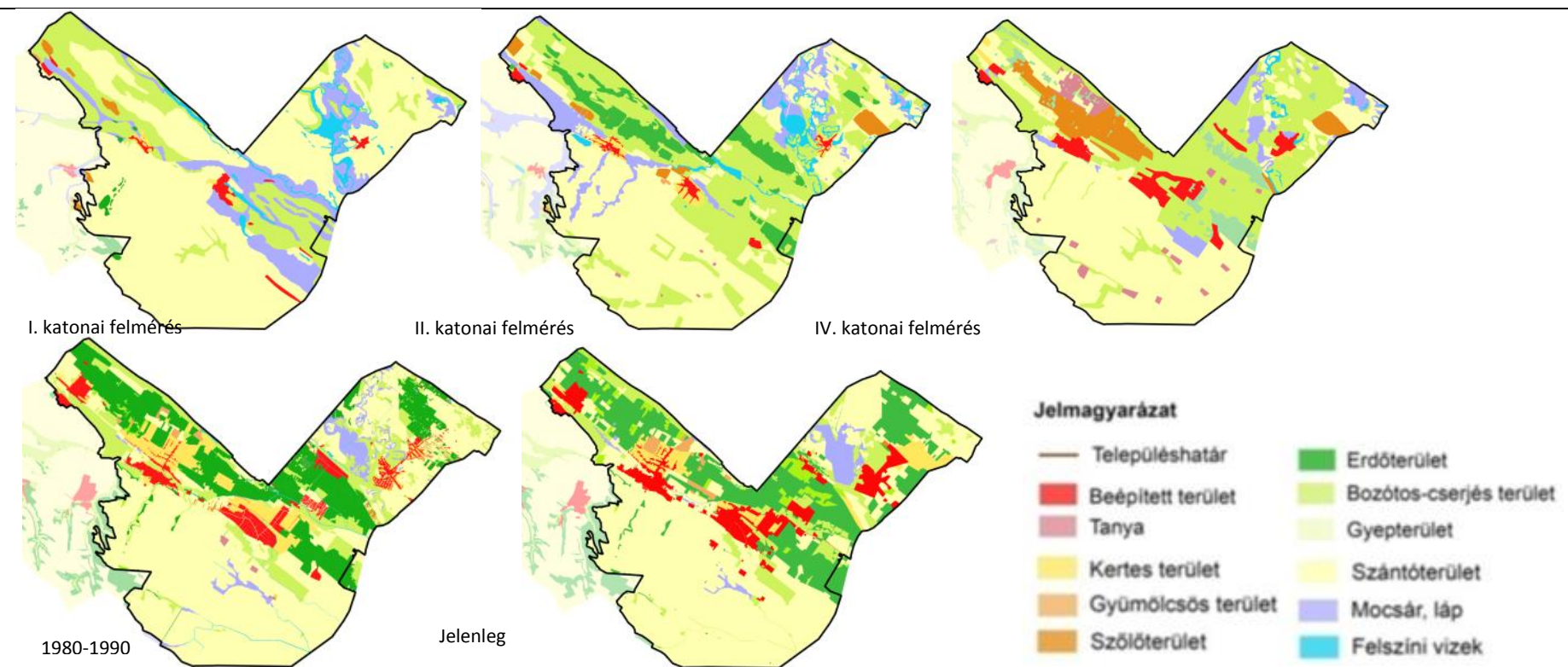
A Tápió-völgye menti síkságon előforduló tájkarakter típusok:

- Agglomerálódó rurális települési táj folyó mentén
- Rurális települési táj síkságon
- Rurális települési táj gyepekkel síkságon
- Szántó-kert-erdőmozaikos, kisparcellás síksági táj
- Szántódomináns, homogén, alacsony síksági táj
- Szántódomináns, mozaikos, alacsony síksági táj
- Gyepes, mozaikos, természetközeli, síksági táj vízfolyásokkal
- Gyep és szántómozaikos síksági táj, természetközeli vízfolyás mentén
- Nádasborítású természetközeli síksági táj gyepekkel
- Erdődomináns, homogén alacsony síksági táj
- Erdődomináns, homogén hullámos síksági táj
- Erdődomináns, mozaikos alacsony síksági táj
- Változatos felszínborítású síksági táj szórványbeépítéssel

A mintaterület másik tájkarakter területén is előforduló, illetve abba átnyúló tájkarakter típus:

- Szántódomináns, homogén, hullámos síksági táj
- Szántódomináns, homogén dombsági táj

Felszínborítás változás a 18. század végétől napjainkig

A tájkarakter területet érintő legfőbb változás a vízfolyások menti mocsaras-lápos területek kiterjedésének csökkenése (mára szinte csak a farmosi Nagy-nádas területén maradt meg). Ezeknek a területeken gyepesedés, majd jelentős erdőterületek kialakulása figyelhető meg napjainkra. Látható a települések növekedése, valamint az egyes települések belterületének határának kialakult szőlőterületek kertes területté alakulása, és részbeni eltűnése.

Tájértékek, pozitív változások

- Tápió és Hajta menti természetközeli (gyep és vízdomináns) területek, amelyek országos jelentőségű vizes élőhelyek. Ezek a területeken már több ökoturisztikai létesítmények (főként tanösvény) került kialakításra.
- Tápiószentmártonban értékes hagyományai vannak a lovassportnak, amelyet napjainkig őriznek. Ez is elősegíti a legelőként hasznosított jelentős kiterjedésű gyepterületek megtartását.
- A tájkarakter-terület jelentős részén homogén szántóterületek fekszenek, amelyeken fontos értéket képviselnek a magányos fák, fasorok, facsoportok, erdősávok.
- A települési belterületeken itt is értékékként jelennek meg a helyi építészeti karaktert őrző lakóépületek, kastélyok, kúriák.

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek

- A tájkarakter-területet jelentősen érintették a vízrendezések, folyószabályozások, valamint az ezekből is következő szárazodási folyamatok.
- A természetközeli területeken és védett természeti területeken jelentős probléma az inváziós fajok jelenléte és terjedése, valamint a szárazodás következtében a vizes élőhelyek degradációja.
- Az egykori gyepes-vizes területek számos helyen főként mezőgazdasági területekké kerültek átalakításra.
- Napjainkban a művelt területek felhagyása is egyre több helyen előfordul (szántó, valamint szőlő-kertművelésű területeken egyaránt).
- A homogén szántóterületek nagy részén nagytáblás művelés alakult ki.
- A síksági homogén szántóművelésű területein a defláció és a belvíz jelent problémát. Ezek a területeken emellett több tájba nem illő külterületi beépítések is találhatóak.
- A települési belterületeken jellemző folyamat a helyi építészeti

karakter eltűnése a modern építészeti stílusú épületek egyre nagyobb arányú megjelenésével.

Minőségi célkitűzések:

- Karaktert meghatározó, nyílt gyepterületek.
- Jó ökológiai állapotú, tájképi értéket is képviselő természetközeli területek (javított vízháztartás, vízvisszatartás).
- Ökológiai folyosók, tájképet változatosabbá tevő fás állományok a vízfolyások és csatornák mentén.
- Optimális parcellaméretetek.
- Defláció ellen védett területek, nincsenek defláció miatt megbontott felszínek.
- Tájbaillesztett majorok és külterületi beépítések.
- Megőrzött helyi építészeti karakter.

Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

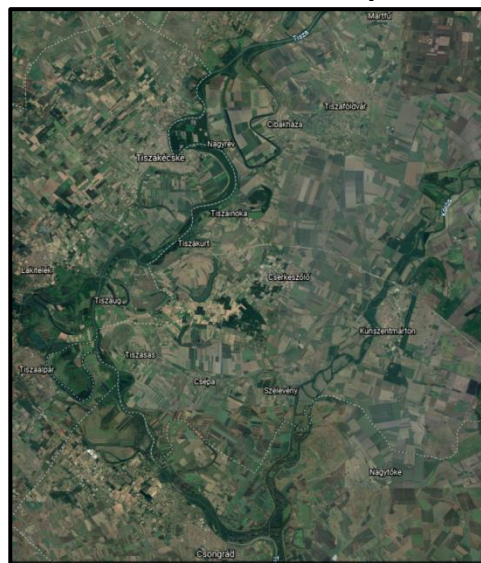
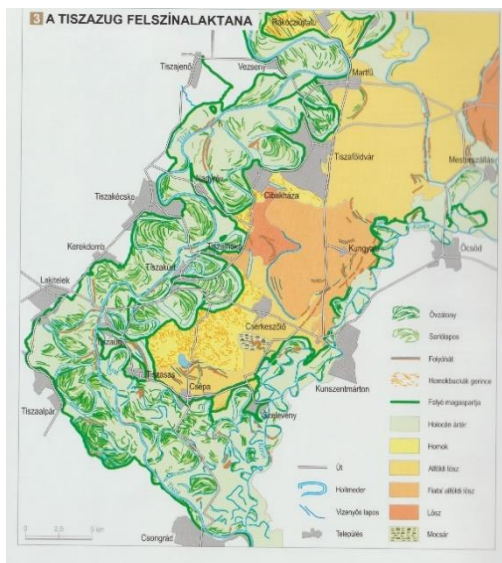
- Különösen az agglomerálódó települési tájakban javasolt a helyi építészeti karakter megőrzése (pl. vályogfalú házak, az alföldi parasztházakra jellemző hosszú tornácok).
- A területen országos és nemzetközi jelentőségű zoológiai értékek is találhatóak (elsősorban madárvilág), amelyek megőrzése prioritás.
- A szántóföldi művelés területeken az erózióra, deflációra érzékeny foltokat javasolt lehatárolni és rajtuk talajvédő gazdálkodást folytatni.
- Az inváziós és termőhely-idegen fás szárú növények megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni fajspecifikus módszerekkel.
- Belvizes területek szántóföldi művelésből való kivonása / művelési ág váltás célszerű.
- A - sokszor kiemelt oltalom alatt álló - nádasok természetkímélő kezelése (pl. a nádas terület 15- 20 %-ának 2 évente változó helyen aratatlanul hagyása; mozaikosság megtartása) javasolt.
- A településeken a zöldfelületi rendszer és egyes elemeinek fejlesztése, pl. egységes utcafásítás kialakítása, kastélykertek felújítása, új közterületek és közparkok kialakítása javasolt.
- A mezőgazdasági táblahatárokon minél több esetben 1-2 m széles gyepsáv megtartása vagy kialakítása javasolt, valamint mezővédő cserje/ erdősávok telepítése a tájkarakter javítására, valamint a defláció elleni védelem és élőhelyfejlesztés, ökológiai folyosó létesítése céljából.
- Több koronaszintű erdősávok kialakítása javasolt, honos és tájra jellemző fajok alkalmazásával (meglévő állományok esetében fokozatos fajcsere), mellettük keskeny füves mezsgye meghagyásával.
- Meglévő majorok körül fásítások kialakítása javasolt a tájbaillesztés megoldására.
- Az állandó gyepek védelme javasolt. Kaszálás estében a terület legalább 5, legfeljebb 15%-át kaszálásonként változó helyen kaszátlanul kell hagyni, valamint táblánként minimálisan 6 méter szélességű kaszátlan területet kell kialakítani. Legeltetés esetében min. 0.2 ÁE/ha megléte kötelező. A belvív/időszakos vízállás levezetése tilos.
- A kisvízfolyás rehabilitáció, és partmenti vízvédelmi pufferzóna kialakítása a potenciális ökoturisztikai fejlesztésekkel is összhangba hozható (pl. zöldutak kialakítása).
- Területi vízvisszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, fejlesztése javasolt a mélyfekvésű, vízvisszatartásra alkalmas területeken.

3.3.3. TISZAZUG TÁJKARAKTER-TERÜLETEI

Tájkarakter-terület megnevezése:

Tiszazug tájkarakter-terület

A mintaterület áttekintő úrfelvétele és felszínalaktani térképe

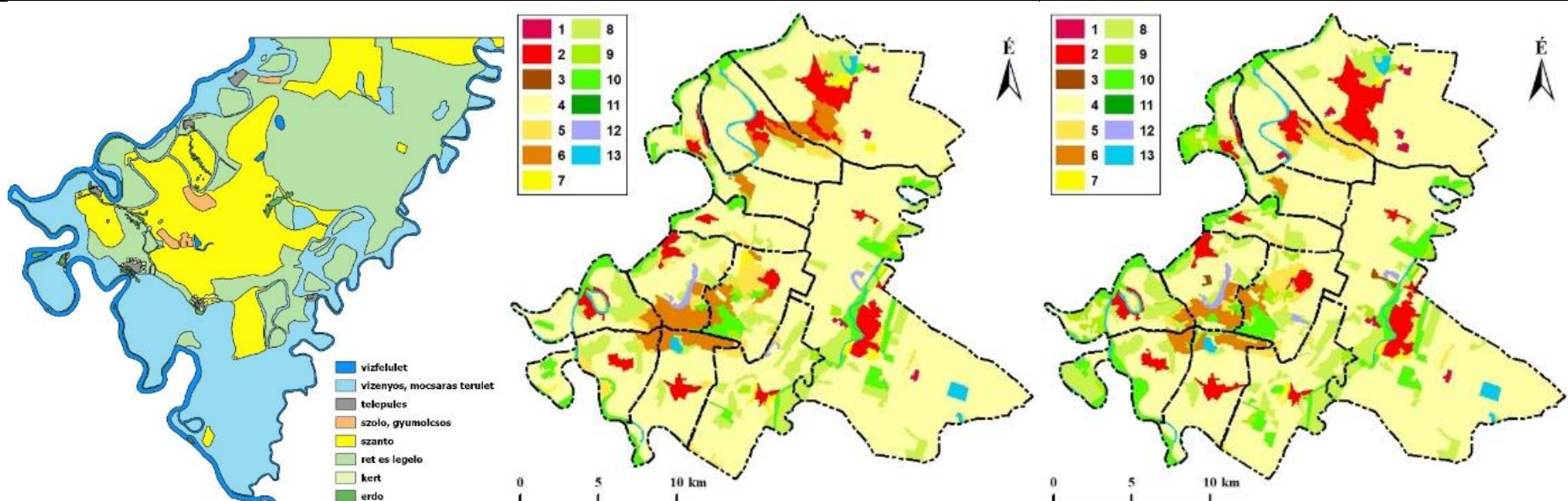

(Úrfelvétel: Google Earth 2019, felszínalaktani térkép: Magyarország Nemzeti Atlasza 2018)

Az előforduló tájkarakter altípusok:

- Rurális települési táj ártérperemi magaslaton
- Rurális települési táj síkságon
- Vízparti rekreációs táj és településperemi kertség
- Vízdomináns folyó- és morotvamenti erdők, nádasok, nyílt vízfelületek
- Szántó-gyepmozaikos, kisparcellás táj belvízlevezető csatornákkal
- Szántódomináns, homogén síksági táj mentesített ártéren, vagy lösztáblán kistelepülésekkel
- Szántó-gyepmozaikos síksági táj morotvakkal
- Szántódomináns, mozaikos, kisparcellás síksági táj lösztáblán
- Szőlődomináns, nagyparcellás, homokbuckás síksági táj telepített erdőkkel
- Kertdomináns hullámos síksági táj, uralkodóan felhagyott gyümölcsösökkel

Felszínborítás változás a 18. század végétől napjainkig

Baloldali térkép: 1784 (Első katonai felvételezés), a középső térkép (CORINE interpretáció) az 1990-es, a jobboldali térkép (CORINE interpretáció) a 2018-as helyzetet mutatja

A két CORINE térkép jelmagyarázata: 1: sűrű beépítés, 2: ritkás beépítés, 3: bánya és lerakófelszínek, 4: szántó, 5: kert, 6: szőlő, 7: vegyes mezőgazdasági terület, 8: gyep, 9: cserjés, sarjerdő, 10: lombos erdő, 11: tűlevelű erdő, 12: vizenyős, mocsaras felszín, 13: nyílt vízfelület

(A térképeket készítette: Turi Zoltán)

A Tiszazug területhasználatában hagyományosan érvényesül, - mert természetadta lehetőség volt erre - a többlábos állás gazdasági stratégiája. Az ármentes, csernozjom talajú lösztábla kiválóan alkalmas a szántóföldi haszonnövények számára, a folyómenti alacsony ártéri síkság a legeltető állattartás színhelye volt, a homokbuckás tájrészleten pedig már a 18. század elejétől szőlő- és gyümölcsstermelés folyt. A földhasználati arányok tekintetében erősen visszaesett az állattartás, stagnál a szőlő- és zsugorodott a gyümölcsstermelő területek aránya. Egyedül a lösztábla szántóföldjeinek kiterjedése nem változott, de a szántóföldek művelése a mentesített ártéren lassan visszaszorul. A csökkenő lakosságszám miatt alig bővül a beépített területek részesedése, dinamikus fejlődést csak Cserkeszölő üdülőtelepe mutat. Nincs jele a vízparti rekreációs térség növekedésére, sőt 20-30 évvel ezelőtt jobban kihasznált lehetőség volt.

Tájértékek, pozitív változások

- a táj fő vonzereje a sok vízpart, annak természetközeli jellege, sok a háborítatlan, csöndes morotva, nádas, nedves rét
- alföldi viszonylatban kis területen nagy a táji változatosság, van szikes gyep, mocsaras erdő, homokbuckás szőlő, kis- és nagyparcellás szántók, apró település, Cserkeszölő élénk üdülőcentrum
- néhány új telepítésű szőlőtábla
- az árvízvédelmi töltésekről és a lösztábla pereméről nagy térség belátható, ami széles táji élményt ad
- a táj egészére még a viszonylagos gondozottság jellemző
- néhány megmaradt hagyományos falukép-részlet, öreg házakkal, kertekkel, gyümölcsösökkel
- néhány ártéri gyümölcsfa faj még fellelhető
- tiszakürti arborétum

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek

- felhagyott szőlők, gyümölcsösök
- a telepített erdőfoltok egyhangúsága, a szabályos szögletes foltok kevésbé esztétikusak
- az alacsony folyómenti ártéren szaporodó parlagosodás
- a legelők gyomosodása, özönfajok terjedése
- morotvapartokon özönfajok terjedése, szemétfelhalmozódás, feliszapolódás
- elhagyott egykori morotvaparti üdülőházak, horgásztanyák
- illegális szemétfelhalmozódás az elhagyottabb határrészeken
- lakatlan falurészek – pl. Tiszaföldvár-Cibakháza határán
- lakatlan faluközponti épületek Nagyréven, Tiszainokán, Csépan
- rossz utak

- tiszauji szikes puszták természetvédelmi érték

- az autópálya, mint új tájélem szükséges, de durva tájképi változás
- túlméretes szállodaépületek Cserkeszőlön

A táj szerepe a lakosság identitásában, percepcionális adottságok

A lakossági vélemények egyértelműen a legkedveltebb, és leginkább a tájra jellemző helyszíneknek tartották a vízpartokat, elsősorban a Tiszát, de a holtágakat is. Fontos a jó megközelíthetőség, a csönd, az élővilág közelsége – madarak, dús növényzet. A műhelybeszélgetések során sokan megfogalmazták, hogy a térség viszonylagos anyagi stabilitását, ütemesebb fejlődését a szőlő- és gyümölcsstermelésnek, a zöldség piaci mennyiségű előállításának köszönhetik. Ez az időszak nagyjából 1870 és 1960 közé esett. Ma erre emlékeznek vissza bizonyos nosztalgiával, „jobb világ volt akkor” felidézéssel. A szőlős- és gyümölcsöskertek fontos szerepet játszottak a helyi társadalom életében, a kerti munkák, a szüret, a piacozás rendszeresen összehozta a helyi lakosságot.

A percepcionális adottságokat a változatos szántóföldi művelés és a mélyebben fekvő foltok bokros növényzete és erdőfoltjai szabják meg. A tájrészlet általában nyílt, de nem ritkán félig zárt jellegű. A technizáltságot a villanyvezetékek jelentik, az ártéri utak csaknem mindenütt kiépítetlen földutak. Gond a morotvák feliszapolódása, a vízminőség romlása (nyári eutrofizáció). A vizuális megjelenés domináns eleme a vizek menti dús növényzet, amely azonban sok helyen telepített, tehát nem természetes megjelenésű. Az átalakítottság mértéke főleg az árvízvédelmi gátak mentén felűnő, ezek gondozottsága magas szintű, mindenütt kaszált rézsűk, karbantartott átereszek, közlekedési földutak vannak. A labilis ökológiai állapotot jelzi az özönnövények – gyalogakác, futónövények, – valamint a nádasok elterjedtsége. A percepcionális megjelenés évszakos változékonysága szintén nagy, a gazdag madárvilág, a vadállatok előfordulása minden évszakban vonzó tájrészletet eredményez. Egyértelmű igény van arra, hogy a fejlesztések ne járjanak együtt a zsúfoltság és a zaj növekedésével! Sajnos sok esetben az a tapasztalat, hogy a korábban a Holtág-revitalizációs projektek keretében rendbe hozott morotvák minimális karbantartására sincs fedezet.

A helybélieknek a szőlőműveléshez erős érzelmi kötődése van, nem ritkán már-már romantikus, idealizált képet festenek a letűnt szőlő (és gyümölcs!) termelő múltból. Igen erős az igény ennek a művelési ágak fenntartása, fejlesztése iránt, bár nem feltétlenül a nagyüzemi táblák képe lebeg az itt lakók szeme előtt. A szőlő és telepített erdők aránya nagyjából kiegyenlített, de itt-ott az erdő terjed a szőlők rovására. Jelentős támogatással a szőlők pozíciója javítható, sőt mód volna a tradicionális szőlő-gyümölcs struktúra visszaállítására is. Ökonómiai szempontból talán ennek volna leginkább realitása. Minden fejlesztés, használati intenzitás növelés előfeltétele a vagyonbiztonság garantálása, valamint a közelgő éghajlatváltozás miatt az öntözési lehetőség kiépítése.

A tájrészlet karakterébe az erdőfoltok hoztak új elemet. Ez a tendencia a gyümölcsstelepítés erőteljes támogatása nélkül valószínűleg folytatódni fog, mert a homoki gyepek használati értéke, már csak a szárazodó éghajlat miatt is egyre romlik.

A felhagyott szőlők környékén a tájrészlet percepcionális arculatát a félig nyílt jelleg és az átalakítottság egykor magas fokának visszatermesztésedő folyamata határozza meg. A korábbi intenzív művelés nyomainak elmosódása igen lassú, még a zavaró elemek, a visszamaradt szőlőkordonok uralják a tájat. A beépítettség alacsony szintű, az épületállomány, a használható építőanyag jó része már eltűnt. Ez a mintaterület legkevésbé harmonikusnak nevezhető karakter-egysége.

Minőségi célkitűzések, tájkezelési, fejlesztési stratégiai célok

Az alacsony ártéri síkságra nézve a legfontosabb célkitűzés lehet a

- biogazdálkodás erősítése,
- fokozatos áttérés a szárazságtűrő növények termesztésére,
- a gyomosodás megfékezése, és
- a legeltető állattenyésztés, kaszálórétek kezelésének támogatása.

A spontán beinduló, nem korlátozott intenzív folyamatok egyik típusa a berobbanó üdülőterületi fejlődés lehet. Ennek magterületei adottak, az 1970-es évektől kezdve megjelentek az ilyen horgásztanya telepek. Az ilyen fejlődésnek Tiszakürt és Tiszaug lehet a kedvezményezettje, ill. lehetséges áldozata is, lévén, hogy a morotvák igen érzékeny ökoszisztémák, amelyek zsúfolt beépítése igen könnyen eutrofizációhoz, általános leromláshoz vezethet. A morotvák csöndes természetközeli világa, a nádasok kiterjedt pufferövezete hamar feldarabolódhat. Tiszakürt esetében a Tisza menti ökológiai folyosó kerülhet veszélybe, érdekütközést okozva az idegenforgalom és a természetvédelem között. A beépítések túlcsoportulása az egyik legerőteljesebb tájkarakter módosító hatással járó folyamat, a beépítés ui. magával hozza a vonalas infrastrukturális elemek elszaporodását, vagyis az utak, villanyvezetékek, telekommunikációs tornyok meghatározó elemei lesznek a táj karakterének.

Az erdőtelepítések területi korlátozás nélküli növekedése komoly tájkarakter változást eredményező fejlemény lenne. A szabályos alakú zöld foltok sűrűsödése főleg Tiszainokától ÉK-re, és a Szelevény közelében lévő morotvák környékén okozhat jelentős táji látvány-módosulást. Ugyanez a telepítési hullám vizuális szempontból kevésbé, ökológiai oldalról viszont komoly mértékben változtatna a folyómenti zöldfolyosó karakterén. Az erdőtelepítés erőteljes növekedése jelentősen átfornálná a homokvidék arculatát is. Jelenleg a szőlő és az erdőterületek aránya még csak csekély mértékben, lassan tolódik az erdők felé, de ha valamelyik ágazat döntő fölénybe kerül, az komoly tájarculat-változást eredményez.

A gyepek intenzív hasznosítása csak az állattenyésztés nagymértékű támogatásával lenne elképzelhető. Ennek valószínűsége kicsi, legalábbis a tájstruktúra kezelt gyepek komponensének szaporodása nem túl valószínű. Annál inkább a parlagosodás miatt előálló gyepfelület arányának növekedése. Ilyen tendenciára a kistáj középső részén, az ártéri sík Tiszakürt-Tiszaug, ill. K-en Szelevény környékén van a legnagyobb esély. Egy ilyen gyepfelületi növekedés alig érintené a homokvidéket és a lösztáblának is csak olyan részeit, ahol ma mozaikos kisparcellás szántóföldi struktúra jellemző. Természetvédelmi szempontból egyedül a Tiszaug környéki szikes gyepeknek van ökológiai értéke, ill. az éghajlatváltozás előrehaladtával néhány ma még nedves rét válhat féltett reliktummá.

A tiszazugi tájkarakter megőrzés kulcseleme a vizes élőhelyek, morotvák megtartása, amire van a nagyobb esély. Ebben partnerek volnának a helyi lakosok is és elővigyázatos üdülőtelepi fejlesztés reális lehet Cibakháza, Nagyrév és Tiszaug esetében. Tiszakürt vonzerejét növeli a meglévő arborétum és az sem elvetendő előny, hogy itt van a kiépülő autópálya egyik fel- ill. lehajtó csomópontja. A vizes, nedves élőhelyek jövőjét jelentősen befolyásolja az éghajlatváltozás, bár a folyókhoz közeli fekvés kritikus esetben lehetőséget adna a vízutánpótlás kiépítésére is. Néhány nedves élőhely kiszáradását valószínűleg nem lehet meggátolni. Az értékesebbek, tájképileg fontosabbak (!) kiválasztása időszerű ökológiai-tájtervezési feladat volna. A változatos mintázatú, nedves gyepekben gazdag, bokros, fás foltokkal tarkított mezőgazdasági tájkarakter megőrzésének, kialakításának leginkább Tiszainokától Tiszaugig terjedő sávban, ill. a Körös mentén Szelevény közelében van reális esélye. Ennek érdekében itt korlátozni szükséges a nagyobb erdőtelepítéseket.

A vidékfejlesztési programok keretében lehetséges támogatások, intézkedések köre

- Ökogaedálkodás: ártéri gyümölcsösök, gyepgaedálkodás
- Vízvédelmi célú nem termelő beruházások – vízvisszatartást szolgáló területek műszaki kialakítása
- Vizes élőhelyek stabilizálása, fenntartása
- Őshonos állatfajták tenyésztése

A homoki térség tekintetében

A tiszazugi homokvidéki szőlők, gyümölcsösök uralta tájrészlet arculatának megőrzését két tényező biztosíthatja: a túlzott erdősítés visszaszorítása, ill. a gyümölcsösök telepítése.

A szőlők ma meglévő területi aránya nagyjából elegendő, inkább a hagyományosan szőlő-gyümölcs vegyes gazdálkodás gyümölcs-komponense zsugorodott minimálisra. Az utóbbi évtizedekben a vagyonbiztonsági problémák miatt a gyümölcsstermelés teljesen visszahúzódott a még lakott településperemi kertségekbe. Mivel a közbiztonság mutatói nem javulnak, szaporodnak az elhagyott lakóépületek, Tiszaföldvár „Homok” városrészében pl. egész utcaszakaszok lakatlanok, az itt lévő gyümölcsösök is kipusztulnak. Cibakháza és Tiszaföldvár D-i részén lévő jelentős kiterjedésű szőlő-gyümölcs terület, az ún. „Öreg-szőlők” életre keltése az egész táj karakterét előnyösen befolyásolná, jóllehet épp ez a homokbuckás területfolt nem kapcsolódik a táj magterületén lévő nagyobb homokvidékhez. A tájkarakter lehatárolás egyik problémája volt, hogy az előzőhöz hasonló utat bejáró Cserkeszölő ún. Halesz külterületi településrészének elnéptelenedése nyomán itt is radikálisan visszaesett a kertségi gyümölcsstermelés. Jobb esetben helyét átadta a nagyparcellás szőlőtábláknak. Amennyiben a Halesz területét sikerülne visszavezetni a szőlő-gyümölcs hasznosítási ágazatba, akkor a tájkarakter egység határvonalát is D-felé ki kell terjeszteni.

A vidékfejlesztési programok keretében lehetséges intézkedések köre

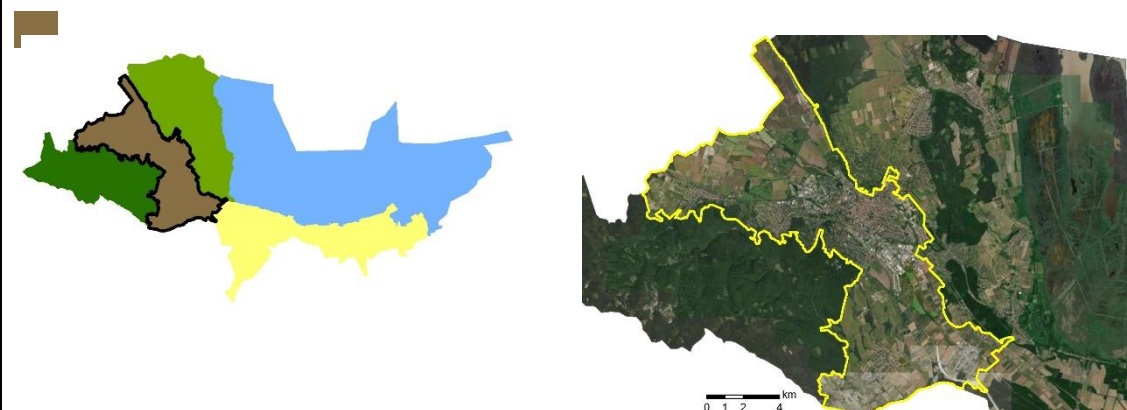
- Szőlő- gyümölcs és kertészeti termékek ökogazdálkodás szerinti előállítása
- Hagyományos gyümölcsös fenntartása 30-150 db/ha közötti állománysűrűséggel
- Öntözési lehetőség megteremtése

3.3.4. SOPRON-FERTŐ TÁJKARAKTER-TERÜLETEI

Tájkarakter-terület megnevezése:

Soproni-medence tájkarakter-terület

Mintaterületi előfordulás, áttekintő úrfelvétel (2016-2017)

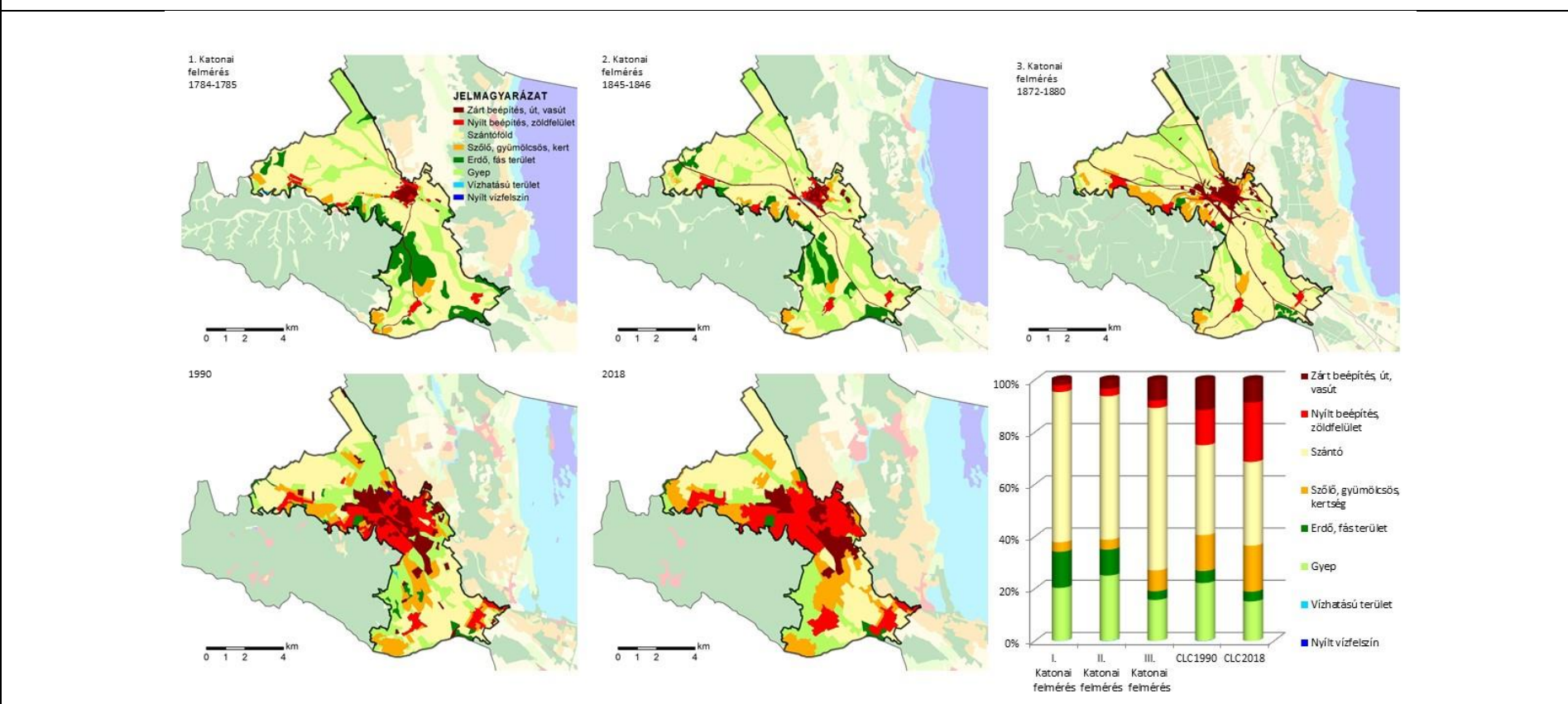
Az előforduló tájkarakter altípusok:

- Urbánus települési táj hegységelőtti medencében
- Változatos felszínborítású hegységperem kistelepülésekkel
- Változatos felszínborítású hegységperem félmedencékkel és kistelepülésekkel
- Szántódomináns, mozaikos hullámos medencetáj

A mintaterület másik tájkarakter területén is előforduló, illetve abba átnyúló tájkarakter típus:

- Szántódomináns, homogén, hullámos síksági táj
- Szántódomináns, homogén dombosági táj

Felszínborítás változás a 18. század végétől napjainkig

A térségben a városiasodás a legszembeötlőbb folyamat, amely döntően a szántók rovására történt. Emellett a szőlő- és kertterületek kiterjedése tapasztalható, amely a Harkai plató környéki, nagyrészt intenzív művelésű ültetvények létrehozásában mutatkozik, miközben a hegyláb hagyományos szőlőterületei megfogyatkoztak. Emellett az erdők is csaknem teljesen eltűntek a medencéből.

Tájértékek, pozitív változások

- Hegyekkel övezett történelmi város, gazdag természeti és kultúrtörténelmi örökség hordozója, magas esztétikai érték képvisel.
 - o „Nagy tömb erdő szimbiózisban a településsel”.
- Változatos felszínek és hasznosítás, emblemikus látványelemekkel.
 - o „A hegylábakon (Ágfalva) régen kiterjedt szőlőművelés volt, most a település terjeszkedik erre, de itt nem probléma.
 - o Szerencsés, hogy körkörösén terjedt kifelé a város, nem alakítottak ki nagy összefüggő lakótelepeket, hanem több kisebbet.”
- A gazdálkodási hagyományok modern újjáéledése.
 - o „Harkán egy újfajta kertművelés terjedt el. Gyümölcsfákat ültetnek, gazdálkodnak.”
- Természetközeli gazdálkodás által fenntartott értékes élőhelyek.
 - o „Értékek a rétek és az extenzív gyümölcsösök, Ágfalván megvannak ennek a maradványai.”
- Észlelt minőségi jellemzők:
 - o „Változatos, a város a medencefekvésből adódóan fészekszerű, hegyekkel körülfogott, ami védettséget ad. Túlzásoktól mentes. A Jereván szelíd, a széles, fás utcákkal”

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek

- Az autópályaépítés átalakítja a Soproni-medence egész karakterét.
- Sopron város terjeszkedése.
- A zöldterületek, a szabad, rekreációra szánt terek hiányoznak az új beépítéseknél
- „Sopron terjeszkedésével összenőnek a települések, az új lakónegyedekben pl Aranyhegyen szűk utcák, kis szabad terek.
- A Harkai plató gyepeit veszélyeztetheti a település terjeszkedése és a Volt fesztivál”.

Minőségi célkitűzések:

- Természeti és kulturális örökség fennmaradása, igényes bemutatása.
- Az autópálya negatív ökológiai, esztétikai hatásának mérséklése.
- Jelen településkarakter fennmaradása.
 - o „Az lenne szerencsés, ha meghagynák a településszerkezetet, a beépítési magasságot, a hagyományos, kis tömegű beépítés megtartása volna jó.”
- A Sopron környéki települések térbeli különállásának és vidéki karakterének megőrzése, ennek pozitív környezetminőséget hordozó mivoltával.
- A kertművelés fenntartása, fejlesztése.
- A természetközeli gazdálkodás és az általa létrejött élőhelyek távlati fennmaradása.
- Az Ikva patak mentén a meglévő természetközeli fás vegetáció megőrzése és bővítése azokon a területeken, ahol jelenleg intenzív agrárfelszínek határolják a vízfolyást.
- Az intenzív szántóművelés alatt álló területek tagolása az ökológiai barrierhatás csökkentése, talaj, és vízvédelmi szempontból, valamint esztétikai érték növelés érdekében
- Az üdülési létesítmények igényes kialakítása.
- Gondozott művelt területek, jól karbantartott antropogén elemek.

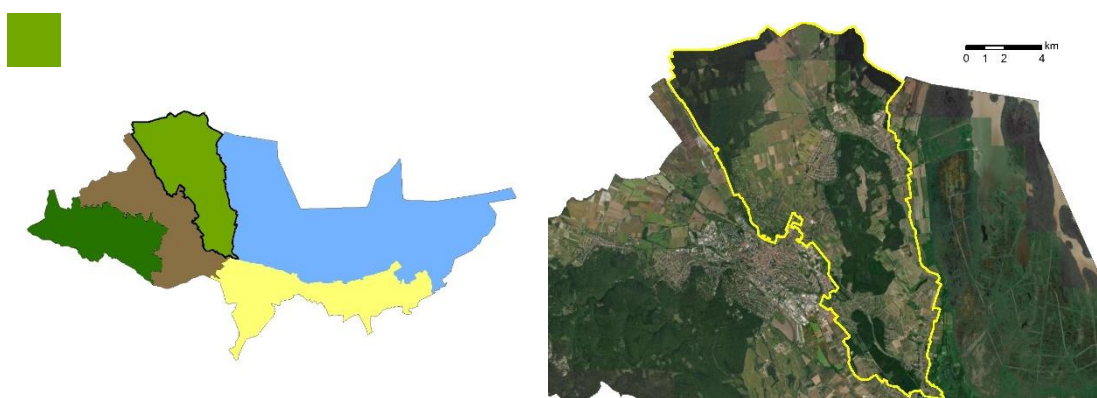
Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

- Az infrastruktúra, az ipari és kereskedelmi területek takarása fás vegetációval, terjeszkedésük korlátok között tartása.
- A zöldsávok megőrzése, fejlesztése utak mentén, szántóhatárán.
- „A Harkai platót és az ágfalvi extenzív gyümölcsösöket mindenképpen meg kell őrizni!
- Sopron város településterjeszkedésének oly módon történő szabályozása, hogy az ne alakítsa át a jelen karaktert.
- A szomszédos települések agglomerálódásának megakadályozása szabályozással.
- Az üdülés-idegenforgalom szelíd, környezetbarát formáinak támogatása.
- Művelt területek kezelésének támogatása, különös tekintettel a hagyományos kertkultúrára.

Tájkarakter-terület megnevezése:

Balf-Ruszti dombság tájkarakter-terület

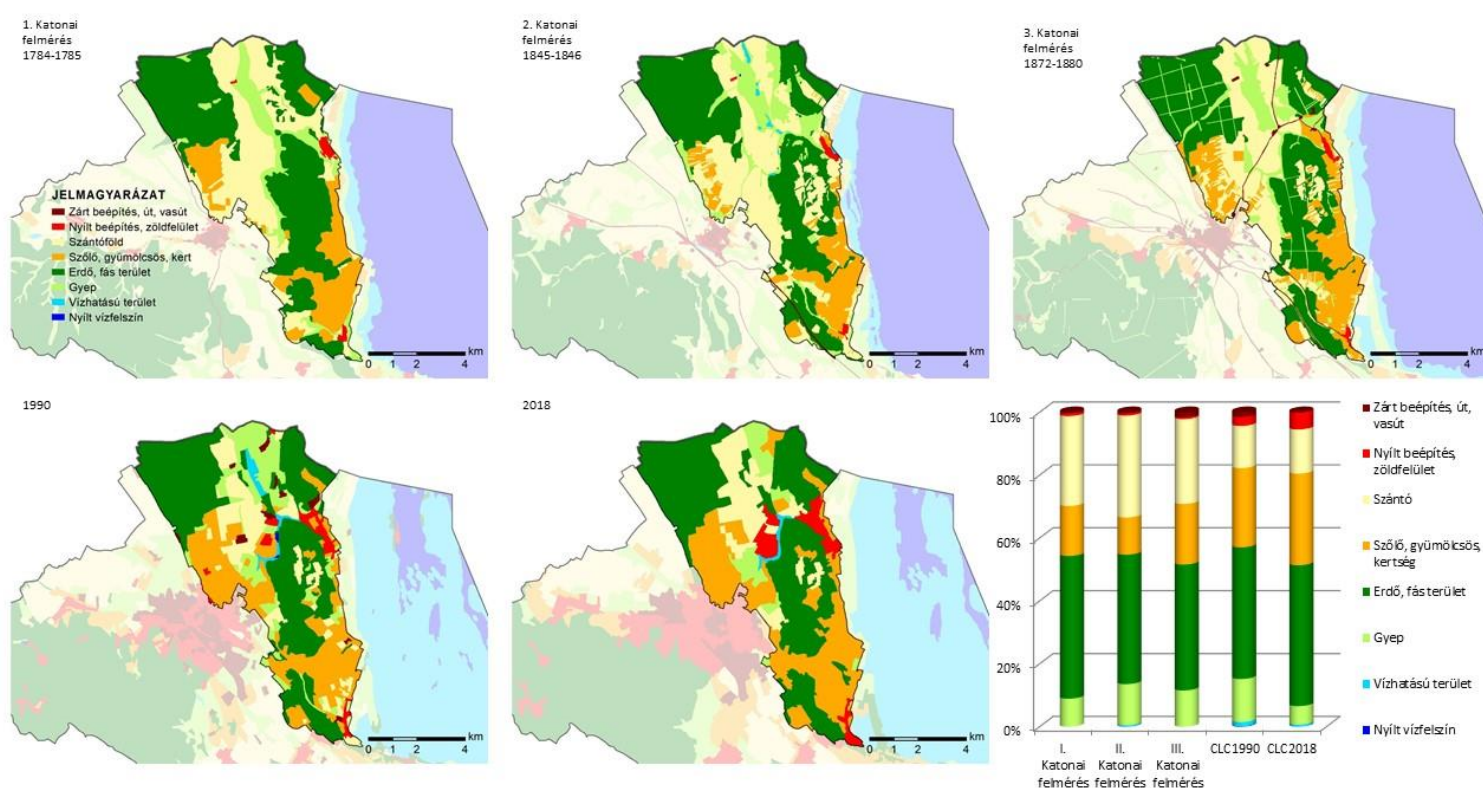
Mintaterületi előfordulás, áttekintő úrfelvétel (2016-2017)

Az előforduló tájkarakter altípusok:

- Agglomerálódó kertség dombsági településperemen
- Agglomerálódó, rurális települési táj medenceperemen
- Gyepterület-szántómozaikos medence és völgytáj
- Szőlő-kertdomináns, mozaikos dombsági táj
- Erdődomináns, természetközeli, mozaikos dombsági táj

Felszínborítás változás a 18. század végétől napjainkig

A dombságon a szőlő- és kertművelés területeinek növekedése figyelhető meg a szántók és a 20. században a gyepek rovására. Az erdőterület nagyrészt állandó, bár a szárhalmomban több szántó és szőlőfolt mutatkozik egyes periódusokban. A települések növekedése tapasztalható és ehhez járul, hogy a Sopron város határában, összefüggő kertségként jelzett terület beépülő kertség, a lakóterületté alakulás folyamatban van.

Tájértékek, pozitív változások

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk,

<ul style="list-style-type: none"> - Változatos domborzatú és felszínborítású, magas esztétikai értékű terület. - Hagyományos, a domborzat által meghatározott, egységes zonáció jellemző. A dombtetőn erdők, alatta szőlőterületek és a dombvonulat alján a települési zóna húzódik, szántókkal és gyepekkel övezetten. A szántók és gyepek jelentik az átmenetet a Fertő medencéje felé. - Értékesek az extenzív, kistáblás néhol fás vegetációval tarkított mozaikos szőlőterületek. - A szárhalmi erdő tömbje, a melegkedvelő tölgyesekkel bioszféra rezervátum magterület. - A Rákos patak menti nedves gyepek és a Kistóalmi láprét értékes természeti területek. - A Tómalom fürdő és a Balfi kénes forrásra települt gyógyfürdő fontos üdülési, gyógyászati szereppel bír. - A településsor jelentős kultúrtörténeti értékeket hordoz, számos épület rekonstrukciója megtörtént, sok új lakóépület a táj építészeti karakterének megfelelően épül. - A fertőbozi Gloriette kilátó az egyik legkedveltebb tájélem a helyiek számára, ahonnan tágas panoráma nyílik a Fertőre. - A szőlőművelés és kertművelés hagyományai jelen vannak. - Az ókor óta létező mészkőbányászat emléke a Fertőrákosi kőfejtő, ma bemutatóhely. - Üdülés és turizmus jelentős szerepű, a hagyományos vízi- és gyógyüdülés mellett a kerékpáros és a kultúrturizmus jelentősége is nő. 	<p>veszélyek</p> <ul style="list-style-type: none"> - A tájkarakter elemeket veszélyeztető főbb tényezők közül az intenzív művelés és a területek művelésének felhagyása, illetve az urbanizációs hatások említhetők. - Az autópályaépítés átalakítja a Virág völgyet és jelentős zavarterhelést jelent a jövőben a kialakuló lakóterületen. - Az üdülőterületek lakóterületi átalakulása, Sopron város terjeszkedése a szomszédos kerteségek felé. <ul style="list-style-type: none"> o „Virág völgy, régen Sopron zöldséges-gyümölcsöskertje volt, most már házakat építenek, lakóterületté válik. Városiasodás zajlik a vidéki tájon.” o „Keskeny gyalogutak, az autós közlekedés tereinek a terjeszkedése, növényborította felszínek visszaszorulása.” - Bányaművelés a Kőfejtő erdőben. - A Fertő parti települések arcukat rontja a villanyvezetékek és a tartóoszlopok sűrű hálózata és a nagymérvű örökzöld telepítés.
---	---

Minőségi célkitűzések:

- Természeti és kulturális örökség fennmaradása, rekonstrukciója.
- A természetközeli gazdálkodás és az általa létrejött élőhelyek távlati fennmaradása.
- A mozaikos kerteségek fennmaradása
- Gondozott művelt területek, jól karbantartott antropogén elemek.
- Az autópálya táji integrációja, ökológiai, esztétikai, funkcionális szempontok figyelembe vételével, káros hatásainak csökkentése.
- A Sopron környéki települések térbeli különállásának és vidéki karakterének megőrzése, a vidéki karakter pozitív környezetminőséget hordozó mivoltával.
- A kertművelés fenntartása, fejlesztése.

Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

- Bányák rekultivációja és utóhasznosításukban az üdülési funkció figyelembe vétele.
- A felhagyott szőlők újra művelésbe vonása.
- A zöldség- és gyümölcsstermesztés hagyományos formáinak támogatása.
- A nagytáblás, intenzív szőlők tagolása mezsgyékkel, fasorokkal.
- Sopron város településterjeszkedésének oly módon történő szabályozása, hogy az ne alakítsa át a dombosor jelen karakterét.
- Autentikus építészet támogatása és a légvezetékek földkábelre váltása.
- Utcafásítások tervezett, lombos fajokkal történő megoldása.

Tájkarakter-terület megnevezése:

Fertő-Hanság medence tájkarakter-terület

Mintaterületi előfordulás, áttekintő úrfelvétel (2016-2017)

Az előforduló tájkarakter altípusok:

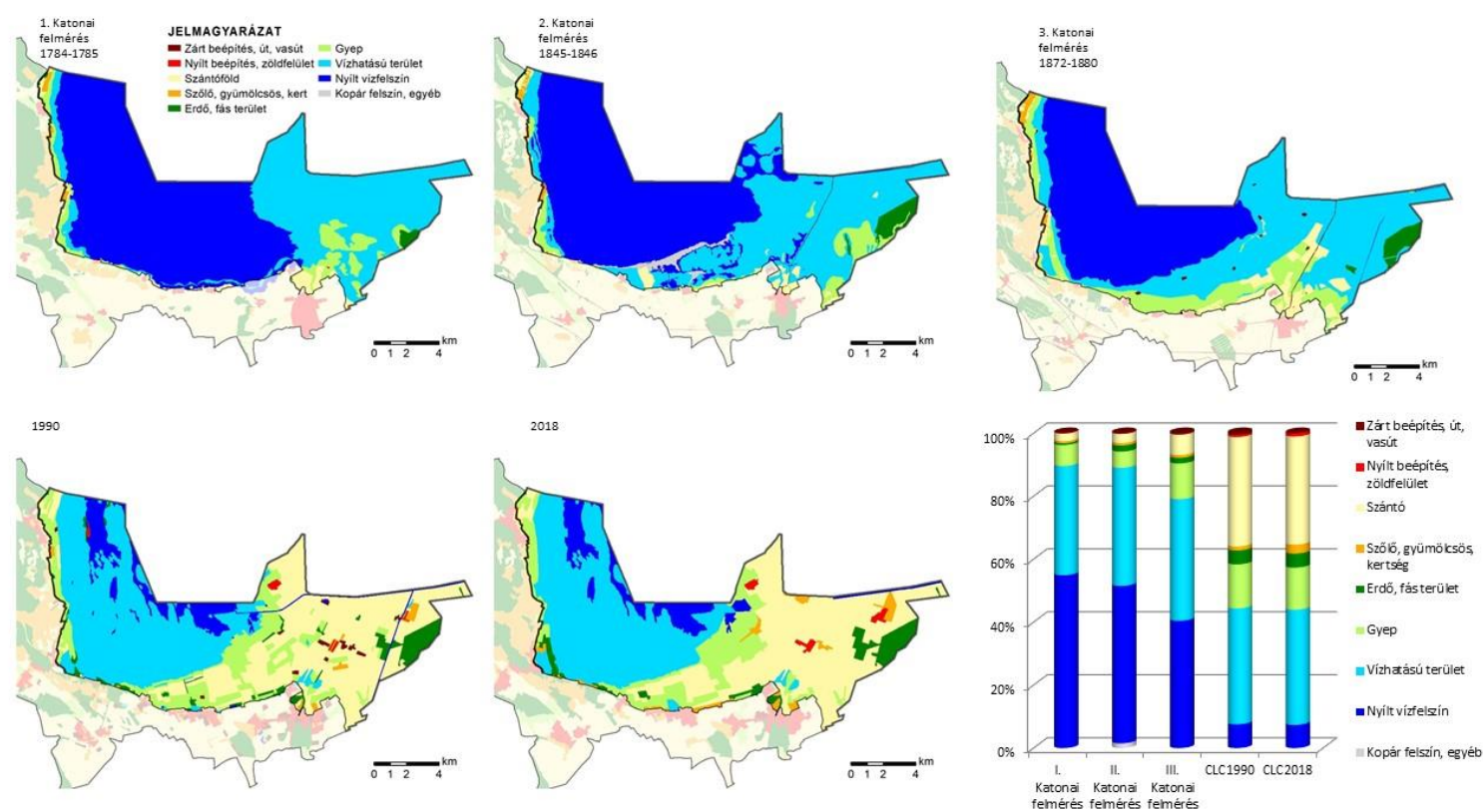
- Nádasborítású, természetközeli tavi táj nyíltvízű szigetekkel
- Gyepdomináns, természetközeli, mozaikos alacsony síksági táj
- Gyep-víz-szántómozaikos síksági táj erdőfoltokkal
- Szántódomináns, erdősávokkal tagolt, alacsony síksági táj majorokkal és kistelepülésekkel
- Változatos felszínborítású alacsony síksági táj majorral

A mintaterület más tájkarakter területén is előforduló, illetve ezekbe átnyúló tájkarakter altípusok

- Agglomerálódó, rurális települési táj medenceperemen (Balf-Ruszti dombságon is előfordul)
- Gyep-szántómozaikos medence és völgytáj (Balf-Ruszti dombságra átnyúlóan)
- Szántódomináns, homogén síksági táj kistelepülésekkel (Ikva síkra átnyúlóan)

A Fertő-Hanság medence ma két elkülönülő földrajzi kistájra osztott. Karakter szempontjából alapvetően három részre oszlik. Első a Fertő medence Balf-Ruszti dombsággal övezett nyugati oldala, a második az Ikva síkkal összekapcsolódó déli, sík terület, a harmadik pedig a keleti medence, amely a Hansághoz kapcsolódik és a határvonal megvonása sem természetföldrajzi, sem karakter szempontjából nem egyértelmű. Részben ezért, részben pedig azért is együtt tárgyaljuk e két területet, mert a Hanságnak csak igen kis része található a közigazgatási határok mentén lehatárolt mintaterületünkön. További ok pedig a tény, hogy a Fertő és a Hanság természet-története és tájhasználat változása szorosan összekapcsolódik.

Felszínborítás változás a 18. század végétől napjainkig

Az egykoron összefüggő vízrendszert alkotó Fertő-Hanság medencében a Hanság lecsapolása után lényegesen eltérő karakterű területek jöttek létre, a felszínborítás drasztikus megváltozása miatt. A Fertő medencében a vízfelszínek helyét a nádasborítás vette át, míg a hansági vizes gyepek helyét ma többnyire szántók és kisebb részben erdők foglalják el.

Tájértékek, pozitív változások

- A táj öröksége és unikalitása ezen a karakterterületen főként a természeti adottságokhoz kapcsolódik. A Fertő tó a kontinens legnyugatibb sztyepp-tava, sajátos vízi és sziki élővilággal, védett és ritka növény-és állatfajokkal.
- Nemzetközi jelentőségű vizes élőhely, a vízimadarak számára interkontinentális lépegetőköveket adó élőhelysorozat fontos része.
- Egyedi továbbá a talaj és a víz magas sótartalma, de maga a táj földrajzi helyzete is az Alpok és a Kárpátok közötti síkságon.
- Értékes gyepek és kaszálók maradtak fenn a parti zónától kissé távolabb is, így a Fertőtől északra a Fertő-Pomogy közötti út mentén levő magasságos kaszálórétek idős nyárfákkal és a zsellérlegelő, valamint a Holt-Ikva nedves rétjei. Ritkaság az orchideás rét Sarród déli határában és a hansági kaszálók.
- Az ember alkotta örökség részben az állattartás hagyományát őrzi. Megtaláljuk az Esterházyak által jellemző stílusban épített majorságokat, a nádtetes épületeket Mexikópusztán és a már turisztikai látványosságnak számító gémeskutakat.
- A táj legmagasabb létesítményei, a fennmaradt határőrtornyok egyedi tájértékként nyilvántartottak. Jellegzetesek az üdülés létesítményei közül a cölöpökön álló nádfedeles üdülőházak is.
- Értékes perцепcionális jellemzők
- A zártság és határok tekintetében alapvetően azonos jellemzőket találunk a tájkarakter terület egészében, a nagy lépték, nyitottság, a szétterülő, távoli látvány a meghatározó. A vizuális dinamikát a medencejelleg befolyásolja, messze elnyúl a tó felé északon és a Hanság felé keleten, de dombokkal zárt délen. A látványtereket itt erdős, szőlős lankák zárják, de a tó felett a nádtenger és az ég határvonala rajzolódik ki a horizonton. Tiszta időben mesebeli látványhatárt adnak a nyugaton megjelenő hegységek, az Alpok keleti nyúlványainak hófedte csúcsai.
- A térszerkezet és a felszín mintázata alapvetően egységes, ritkák az erős kontrasztot adó, megszakító elemek a tájképben. A formák lágyak, nincsenek éles határok, halványan körvonalazódnak a nádasok közötti nyílt vízfelszínek és csatornák, a gyepek kontúrjai.
- A tájat a fertői oldalon festői paszteliszínek uralják minden évszakban, köszönhetően a kiterjedt nádasok halvány drapp árnyalatainak és a páráságnak. Tavasszal a gyepek élénkzöldje ad határozottabb színhatást. A gyepfelszínek árnyalati a vízellátottságtól függően változnak, a szikések, a mocsárrétek a legkevésbé egységesek, foltokban többszínűek. Az összefüggő nádas is enyhén változatos, a sötétebb-világosabb árnyalatok a nád állapotára, korára utalnak. A szabad vízfelszínek ezüstkéék fénylő foltjai igazi impresszionista festmények képi hatását nyújtják a valóságban. A Hanságban a sötét tőzeges feketeföldek vegetációmentes időszakban erősebb, kontrasztosabb képi megjelenést ad, különösen az erdősávokkal tagolt területeken.
- A nyílt, messze elnyúló fertői táj békés, megnyugtató, egységes benyomást kelt. A nádtengerben feltűnő vízfoltokon a fény játéka különösen attraktív. Idilli a legelő állatok látványa a gyepeken. A harmóniát tükröző tájképet a természet hangjai, a madárhangok, a nádsusogás, a legelő állatok kolompjai teszik különösen idillivé, igazi „pasztoral” hangulatúvá. A hansági területen az intenzív agrárhasznosítás által a táj kevésbé archaikus benyomást kelt, jóllehet itt is a békés, csendes vidéki atmoszféra jellemző.

Negatív változási folyamatok, konfliktusok, degradációk, veszélyek

- A tájkarakter elemeket veszélyeztető főbb tényezők közül az intenzív művelés és a területek művelésének felhagyása, illetve az urbanizációs hatások említhetők.
- Az autópályaépítés átalakítja a Virágvölgyet és jelentős zajterhelést jelent a jövőben a kialakuló lakóterületen.
- Az üdülőterületek lakóterületi átalakulása, Sopron város terjeszkedése a szomszédos kertészek felé.
 - „Virágvölgy, régen Sopron zöldséges- gyümölcsöskertje volt, most már házakat építenek, lakóterületté válik. Városiasodás zajlik a vidéki tájon.”
 - „Keskeny gyalogutak, az autós közlekedés tereinek a terjeszkedése, növényborította felszínek visszaszorulása.”
- Bányaművelés a Kőfejtő erdőben.
- A Fertő parti települések arcukat rontja a villanyvezetékek és a tartóoszlopok sűrű hálózata és a nagymérvű örökzöld telepítés.

Minőségi célkitűzések:

- Természeti és kulturális örökség fennmaradása, rekonstrukciója
- A természetközeli gazdálkodás és az általa létrejött élőhelyek távlati fennmaradása
- Gondozott művelt területek, jól karbantartott antropogén elemek
- A majorok és a települések hagyományos arculatának megőrzése, autentikus építészet és a légvezetékek földkábelre váltása
- Fasorok és erdősávok fennmaradása

Védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok:

- A Fertő-Hanság medencében a védett természeti területek mellett megőrzendők az ember alkotta, főként állattartáshoz kötődő, a táj építészeti hagyományait őrző épületek, de a hasonló stílusú üdülési létesítmények és a települések jellege is.
- Az üdülési létesítmények igényes kialakítása, az ökoturizmus környezetbarát fejlesztése

4. ÖSSZEFOGLALÓ

A tájkarakter alapú tájosztályozási rendszer lehetőséget ad arra, hogy tágabb környezetünk arculatát, működését, változásait és jövőjét egy komplex rendszerként tudjuk kezelni, az ágazati elszigeteltségtől elrugaszkodva a tájalkotó elemek összességét, együtt azok kölcsönhatásaival. Ebben a komplex rendszerben a természeti potenciál és az antropogén területhasználat dinamikus együttesében gondolkodhatunk tudományos megközelítéssel, vagy a lakosok identitástudatán keresztül.

Milyen környezetben szeretnénk élni? Milyen táj képes biztosítani ezt a környezetet úgy, hogy közben egyszerre eltartani is képes minket? Mitől szeretünk visszatérni egy tájra? Milyen hatással van rá a jelenlétünk? Az egyre intenzívebbé váló földhasználat, a beépítés terjeszkedése és a klímaváltozás nem engedi meg, hogy e kérdések feletti tudatos gondolkodás nélkül legyünk lakói, vendégei a tájnak.

A Tájkarakter Tudástár és annak módszertani alapjairól készült Tájkarakter Határozó segít elindulni azon az úton, ami a fenti kérdések megválaszolásához vezethet. A két dokumentum maga is egy út elején tart, hiszen műfajában Magyarországon elsőként további fejlesztésre, pontosításra vár. A fejlesztés és a pontosítás pedig különböző szakterületek képviselőinek együttműködését, helyi lakosok és helyi döntéshozók párbeszédét igényli.

A tájkarakter alapú tájosztályozási rendszer jelen állapotában is hasznos ismeretet nyújt a helyismeret, a tervezés, a hatósági döntéshozatal számára, de a döntéshozók és szakemberek közös lehetősége és felelőssége, hogy annak tartalmát integrálni tudják a mindennapokba.

5. MELLÉKLET

5.1. A TÁJKARAKTER ALAPFOGALMAI

Domináns tájjelleg-indikátor: a táj lényegi, karakteradó vonásait leíró jellemző;

Lehatároló tájindikátor: a tájkarakter-típusok földrajzi határának megállapításához felhasznált jellemző;

leíró tájindikátor: a tájkarakter-típusok vagy -területek bemutatásához, egyediségének azonosításához és leírásához felhasznált jellemző;

Tájattributum: a táj, illetve tájalkotók lényegi vonásait kategoriális (pl. síkság) és minőségi (pl. természetközeli) paraméterekkel leíró jellemző;

Tájelem: adott tájként lehatárolt térségben materiálisan és érzékelhetően megjelenő felszínalakítási képződmények és a felszínen előforduló, egyedi, homogén, természeti, vagy antropogén tájalkotók.

- Felszínalakítási képződmények: hegy, kúp, gerinc, völgy, medence, domb, hullámos sík, tagolatlan sík,
- Felszínen előforduló tájelemek: víz (tó, patak, csatorna, egységes folyószakasz), növényzet (fa, fasor, erdőfolt, homogén erdőtömb, gyepfolt, szántó-, szőlőtábla, gyepfolt, kert), építmény (egyedi épített objektum), vagy kopár felszín (homokdűne, sziklakibúvás).
- Kiterjedésüket tekintve lehetnek pontszerű, területi és vonalas elemek. A pontszerű elemek egyedi objektumok (pl. szoliter fa, forrás, kilátó), a területi elemek homogén élőhelyek, ökotópok, a vonalas elemek átmeneti élőhelyek ökotonok.

Tájesztétika: szűkebb értelemben a táj vizuális érzékelése révén feltáruló látvánnyal, a tájképpel foglalkozó tudományterület. Tágabban az esztétika, az eredeti görög fogalomból („aiszthetisz” azaz „észlelés”, „érzékelés”) levezethetően a táj teljes percepcióját, az érzékszerveink által közvetített információ felfogását, szellemi befogadását jelenti.

Tájesztétikai jellemzők: a tájesztétikát szűkebb értelemben a tájképre vonatkoztatva a több jellemzőt javasolt figyelembe venni, amelyek az alábbiak

- **Lépték:** a belátható tér mérete, távlatossága alapján írható le. Ez a domborzat, vagy a fás vegetáció okozta zártság mértékétől függ.
- **Szerkezet:** a domborzat, a vízrajz és felszínborítás típusok mintázata alapján jön létre.
- **Nyitottság/zártság:** a látványteret határoló elemek magassága és a térarányok alakítják.
- **Homogenitás/diverzitás:** értelmezhető az adott hierarchiaszinten vizsgált táj (kis, közép, nagytáj) belső sokféleségére, az elemek változatosságára, illetve a tájak sokféleségére adott téregységen belül, pl. régióon belüli táji sokféleség, vagy nagytájon belüli középtáj diverzitás.
- **Harmónia/diszharmónia:** a tájelemek összhangjának, koherenciájának mértéke, illetve a kontrasztot adó és koherenciát csökkentő elemek fragmentáló elemek jelenlététől függ, pl. az egységes mintázatú táj közepén található kőbánya nagymértékben megtöri a harmóniát.
- **Forma:** a felszínborítás típusok alaprajzi formáját és a domborzat térbeli jellemzőit mutatja be, pl. szögletes, mértani, kanyargós, hullámos, szabdalt stb. Szín: a látványtérben érzékelhető tájelemek domináns színeinek leírása az érzékelhető napszaki és szezonális változásokat is magában foglalja.
- **Állandóság/változékonyság:** a tájesztétikai jellemzők időbeli változásának mértékére utal, pl a nagy kiterjedésű örökzöld vegetációval borított tájak évszakos változékonysága eltér a lombos erdőkkel jellemzett tájakétól.

Tájformáló tényező: mindazon természeti és emberi hatótényezők, amelyek eredménye érzékelhető és mérhető, materiális formában a

tájelemek létrehozása és alakítása által megjelenik a tájban (alapkőzet, talaj, éghajlat, levegő, víz, élővilág, tájhasználat, társadalmi környezet).

Tájindikátor: a táj valamely alkotóelemét, illetve tulajdonságát mennyiségi, illetve minőségi paraméterekkel leíró jellemző, tájmutató, illetve tájattributum;

Tájindikátor-térkép: a tájkarakter azonosításához, lehatárolásához, illetve leírásához használt jellemző osztályozásának térbeli megjelenítése;

Tájjelleg-indikátor: a tájalkotók, illetve tulajdonságaik tematikus indikátorcsoportjaiba (természeti, antropogén, komplex, percepcionális) tartozó tájindikátorok kombinációi alapján képzett komplex jellemző;

Tájkarakter/tájjelleg: a természeti és az antropogén tájalkotó elemek elkülöníthető, felismerhető, konzisztens rendszeréből, sajátos együtteseiből kialakult jellemzők összessége, amely a tájakat egyedivé, megkülönböztethetővé teszi.

Tájkarakterisztikák/jellegzetességek: a táj karakteradó elemei, olyan jellegzetes, sajátos elemek, vagy elemek kombinációja, amely a megkülönböztethető, illetve egyedi karakter kialakulásához vezet.

Tájkarakter kulcsjellemzői: az alapvető karakterformáló elemeknek és azoknak az elemeknek a kombinációi, amelyek révén a jellemző karakterű területek lehatárolhatók és amennyiben ezek megváltoznának, vagy eltűnnének, azoknak jelentős hatása lenne a jelenlegi karakterre. Általában ide tartozik a domborzat, a felszínborítás, a táblamintázat, a településmintázat és az esztétikai/percepcionális jellemzők.

Tájkarakter-elemzés: két részből áll a tájkarakter meghatározásból és az értékelésből.

- A **tájkarakter meghatározás** az a folyamat, amely a hasonló karakterű területeket meghatározza, osztályozza, térképezi és értékmentesen leírja a karakterüket.
- A **tájkarakter értékelés** a tájkarakter leírásra épül, a helyi érintettek bevonásával végezhető. A tájban zajló folyamatok megértésének segítségével támogatja a helyes védelmi és fejlesztési döntéseket, amelyek révén az értékelt jellegzetességek, különlegességek nem tűnnek el a tájból, amelyek az értékelt karakter érvényesülését, erőteljesebbé tételét segítik. Igen hathatós eszköze lehet a fejlesztési, a rendezési és a kezelési tervezésnek.

Tájkarakter-rendszer: a tájkarakter mozaik-egységek, a tájkarakter típusok és altípusok, valamint a tájkarakter területek hierarchikus, térbeli rendszere (ld. 1. táblázat).

Tájkarakter-terület: egyedi, helynévvel megnevezett terület, valamely tájtípus egyszeri, sajátos földrajzi előfordulása (szőlőkkel és lombos erdővel borított vulkáni hegység területi előfordulása (pl Tokaji-hegy, Mátra, Kiskunság), illetve a tájkarakter típusok sajátos kombinációja által jön létre (pl: a Soproni-medence a szántó-gyepmozaikos hullámos medencetáj, a változatos felszínborítású hegységperem és a városias települési táj együttese).

Tájkarakter-téregység: gyűjtőfogalom, magában foglalja a tájkarakter jellegzetességei alapján lehatárolt téregységeket, lehet tájmozaik-egység, tájkarakter-típus, illetve tájkarakter-terület, amelyek a tájkarakter térrendszer több hierarchiaszintjén értelmezhetők.

Tájkarakter-típus: a tájmozaik-egységek sajátos, ismétlődő mintázatából kialakuló, hasonló karaktervonásokat mutató téregység, amely az ország területén több helyen előfordul, de mindenütt ugyanazokat a főbb jellegzetességeket hordozza, függetlenül attól, hogy hol található.

Tájkarakter-altípus: A tájmozaik egységek tájkarakter-típusokon belüli, terepi felmérés során azonosított sajátos mintázata.

Tájkép: a látványtérben feltáruló, vizuálisan érzékelhető tájalkotó elemek tájlesztettkai jellemzőkkel leírható együttese ld. még tájlesztettkai, azaz percepcionális jellemzők.

Tájmozaik egység¹: élőhelyek, illetve tájelemek együttese, relatív homogén, vagy jellemzően együtt előforduló felszínborítás típusok és a domborzat kombinációjából kialakuló, sajátos vonásokat hordozó téregység, tájfolt, vagy folyosó, amely funkcionális egységet alkot. Ilyenek lehetnek például: adott domborzattípusban előforduló összefüggő szántóterületek tömbje, erdőtömb, üdülőteleppel körülvett bányató, kertes, családi házas lakótömb, városias lakótömb, ipari, vagy kereskedelmi településperem, változatos kertés, gyep-szántómozaik, vízfolyás és az azt kísérő parti sáv, vagy valamely út és az azt kísérő vegetációsáv. A tájmozaik egységet alkotó tájelemek együttese szerint lehet területi, azaz foltszerű és vonalas, azaz sávós kiterjedésű.

Tájmutató: a táj, illetve tájalkotók valamely tulajdonságát mennyiségi (pl. felszínborítás megoszlás), paraméterekkel leíró jellemző;

Tematikus indikátorcsoport: a tájkarakter-típusok meghatározásához vagy leírásához használt indikátorok csoportjai: természeti (klíma, geológiai, domborzati és talajadottságok, vegetációborítás, antropogén (település, infrastruktúra), komplex (felszínborítás, tájhasználat, tájmintázat) és percepcionális (zártág, beláthatóság).

¹ A megnevezés a tájökológiában a tájat egy sajátos mintázatú mozaiknak tekintő elméletből származik (Forman 1995.)